

„Adjon az Isten
szerencsét,
szerelmet,
forró kemencét,
üres vékámiba,
gabonát,
árva kezembe parolát,
lámpámba lángot,
ne kelljen
korán az ágyra
hevernem,
kérdésre választ
ő küldjön,
hogy hitem
széjjel ne düljön,
adjon az Isten
fényeket,
temetőkhelyett
életet –
nekem a kérés
nagy szégyen,
adjon ügyis,
ha nem kérem.”

(Nagy László)

BULÁNYI GYÖRGY

DIALÓGUS AZ ISTENRŐL

Te hoztad létre a világmindenséget?

- Én nem.

Én sem. Honnan van akkor?

- Magától.

Ez nem jó válasz. Semmi sincs magától. Egy gyufaskatulya sem. Valakinek meg kellett csinálnia.

- Miért mondd valakinek?

Mert Téged is, magamat is valakinek mondalak. Egyikünk sem tud világmindenséget létrehozni, mégis valakik vagyunk. Aki ilyesmit tud létrehozni, az nem lehet kevesebb nálunk. Annak valakinek kell lennie

- Mit jelent számodra ez a szó: valaki?

Személyt, aki ki tudja mondani ezt a szót: ÉN. Olyan létezőt, akinek tudatélete van.

- Mit foglал magában a tudatélet?

Hármat: tudataktust, tudattartalmat és tudatállapotot.

- Mi az a tudataktus?

Például én gondolok valamit: pl. az értelmi meggondolásokból kiinduló, valamilyen célra irányuló törekvést magában hordozó cselekvés gondolatát.

- Mi az a tudattartalom?

XIX. évfolyam 1. szám

2012. január

TARTALOM:

A Koinónia régebbi számai elérhetők: www.bulanyi.hu

Bulányi György, Dialógus az Istenről	1970
Jelenits István, Jézus istenségébe vetett...	1973
Gromon András, Vázlatok... (III.)	1976
Faragó Ferenc, Archetípusok... (III.)	1978
Pál Ferenc, Szentbeszéd	1980
Hollai Keresztély, A megváltásról...	1983
Dryp, Miről mi jut az eszembe	1985
Robert Kehl, A páli dogmatika...	1986
Johan Huizinga, A holnap árnyékában	1988
Humor	1990
Levelesláda	1990

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»

Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

Az előbbinek, a tudataktusnak nyoma, képe, tárolása, rögzülése a személy tudatában. Másképpen: valami, amit az imént vagy régebben gondoltam. gondolni *valamit*.

- Mi az a tudatállapot?

Csak annyi, hogy az a személy, akinek tudataktusai és tudattartalmi vannak, az valahogyan érzi magát.

- Mindez mondható rólad, rólam, bármelyik normális emberről. Amikor mindezt Istenről állítod, a magunk tulajdonságait aggatod Reá. Nem minősítik mindezt antropomorfizmus szóval?

Minősíthetik, és teljes joggal teszik, hiszen az embernek nincs más módja arra, hogy Istenről valamit is mondhasson. Ha ez antropomorfizmus, akkor vállalom. Az Isten pedig nem más, mint a világmindenséget létrehozó személy.

- Miért beszélsz egyes számban? Honnan tudod, hogy egy személyről van szó? Miért nem lehetnének „istenek”, ahogyan vannak „emberek”?

Azért nem beszélek „istenekről”, mert akkor meg kell kérdeznünk, hogy honnan vannak az „istenek”. Ha pedig ezt meg kell kérdeznünk, akkor az „istenek” nem adják végső

magyarázatát, végső okát a minket körülvevő világminőségnek.

- *Én akkor is kérdezek, ha egyes számot használsz: honnan van az Isten?*

Gondolkodásunk egyik alaptörvénye, hogy mindennek van végső és elegendő oka. És ez egyes szám. A politeizmus is rendre monoteizmust fejleszt: Kronosz vagy Zeusz - az istenek Atyja.

- *Jó. De miért ne kérdezhettém, hogy honnan van az Isten.*

Ez a kérdés értelmetlen, mert az „isten” szóval az egész számunkra tapasztalható valóság végső és elegendő okát jelöljük, s mivel ezt az okot a fentiek erejében személynek kell gondolnunk, ezért beszélünk nagy kezdőbetűvel írt Istenről.

- *Jó. Nem kötözködöm tovább. De mi az, amit a fentiekén kívül az értelem színe előtt igazoltan tudhatunk Istenről?*

Ezt mondaná el a dogmatikai istentan. Menet közben, az egyes megállapítások során érvényesítenünk kell az értelmi igazolást, a logikai szükségképpeniség szempontját.

- *Én azt gondolom, hogy az ember túlságosan kicsi arra a feladatra, hogy értelmileg igazolt képet rajzoljon magának Istenről.*

Én pedig azt gondolom, hogy az ember nem tudja kevesebbel beérni, minthogy értelmileg igazolt képet akarjon rajzolni Istenről. Sikerül-e ez neki, ez elválik.

- *Úgy van, ahogy mondd, de nem tagadhatod, hogy erre a vállalkozásra aztán igazán illik a közmondás: sokat akar a szarka, de nem bírja a farka. Tehát nem sikerül neki.*

Van, amit bír a farka, és van, amit nem bír. Az Isten több mint az ember. Ennek következtében Isten az ember számára maradéktalanul nem megragadható, fel nem dolgozható. Az Isten az ember számára titok, misztérium... is. De nemcsak az. Valamit meg is érthetünk Istentől.

- *Az ateizmus léte, az egymásnak ellentmondó istenképek nagyon is tanúhatnának a szerénységre.*

A szerénységnek már áldoztam előző szavaimmal. Most az értelmi erőfeszítésnek szeretnék áldozni. Szerénynek lenni könnyű. Az értelmi erőfeszítés több mint a feladatról lemondó szerénység. Több és nehezebb. S „a nehéz dolgok a szépek”.

- *A metafizika felépített az elmúlt évezredek során büszke épületeket. Nincs is ezekkel különösebb baj, amíg bele nem torkollunk az emberi szenvedésekbe. Ezeknek színe előtt már használhatatlanná válik Arisztotelész abszolútum fogalma. Népszerűbb stílusban: ha volna Isten, az első dolgunk az volna, hogy őt megjavítsuk – hallottam 35 éve a sitten egy szervezett szocdem munkástól. Művészeti síkon pedig Camus Pestis c. regényében élhetjük meg, hogyan hal el az Istenről beszélő regény szó a regény főhősének, a katolikus papnak az ajkán a végeláthatatlan szenvedés színe előtt.*

Ebben nagyon is igazad van. A teológiának az arisztotelészi abszolútum fogalomnál használhatóbb képet kell rajzolnia Istenről. Az arisztotelészi abszolútum-fogalom szenttelen istenképet rajzol, azt állítja, hogy az Isten tökéletesen boldog, mert mindene megvan. Ez az Isten messzebb van az ember szívéből, mint a legzsarnokibb

uralkodó, mert annak nincs meg mindene, s ennek folytán nem is lehet tökéletesen boldog. Szeretném ezt a gondolatot a művészet eszközeivel elmélyíteni. Két versidézetet. Az egyik:

Mit hoztok ma szegények, a sárga fonott kosarakban?

*Bort, tejet és mézet, hogy lenne áldozat abból,
Áldozat az istennőnek, kit örökre imádtok,
Halvány gondolatok, beteg, örült, régi rajongók!
Ámde az istennő veletek nem gondol. Örökké
Benn ül ezüst trónján és temploma drága hűsében
Nézi az áthaladó időket, nézi az ember
koldus-áldozatát s oltára búsillatú füstjét...”*

...s meg sem rezzen a Győzelem ércmezű szobra kezében.

(Babits Mihály: Klasszikus álmok)

A másik:

...mondj Istenem, törvény az ember szenvedése?

Mondd, látsz minket? Voltál te éhes?

Fáztál valaha? Ugye fáztál?

Szítottad magad, mikor téli esőben áztál?

Ha nem éhezted, dideregtél,

Nem szólok hozzád soha többet,

úgyse tudod, mit gondol a szegény előtted,

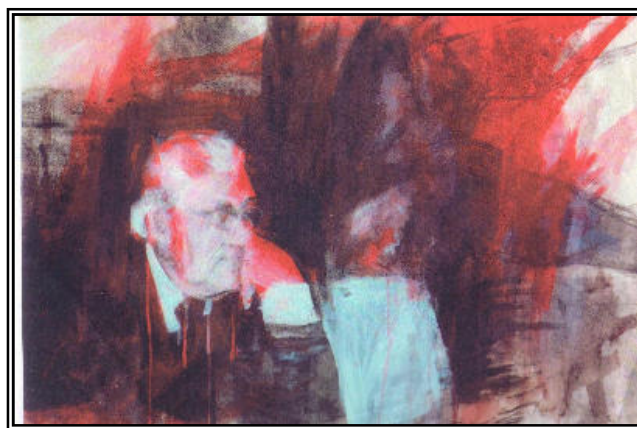
de ha tudod, mi a csalódás,

ha gazdag vagy, de szegény is,

akkor, uram, hozzád küldöm imámat én is...”

(Szabó Lőrinc: Egy kis értelmet a reménynek)

- *Álljon meg a menet. Gazdag is az Isten, meg szegény is... - ez az, amiből nem kérek. Ha csak ellentmondásokkal tudsz traktálni, akkor már egyszerűbb ez az ellentmondás a dolgok elején: magától van a világ. Ez esetben nem kell istentan fabrikálással fogyasztanunk időnk-energiánkat, hanem helyette hozzáfoghatunk a munkához, az egyetlen hozzánk méltóhoz: kevesebbé tenni a világban a szenvedést. Nem akarok ellentmondásokkal traktálni. Logoszt, értelmes beszédet akarok adni. A két versidézetet csak arra akartam felhasználni, hogy megmutassam, szenttelen Istenre nincs szüksége az embernek, csak résztvevőre, bajaira figyelni tudóra.*

- *Hogy van-e ilyen Isten, azt kell igazolnod. Hogy az arisztotelészi abszolútum, ez a tökéletesen boldog Isten nem lehet az Isten, az számomra nyilvánvaló. Ha szíve van, fájniya kell. Sírnia és zokognia kell az ember nyomorúságán.*

Azt hiszem, van valami igaz abban, amit mondasz. De menjünk sorban. Számomra nyilvánvaló, hogy Istennek, az abszolútumnak meg van mindene. De az is nyilvánvaló, hogy a teremtett valóságnak nem lehet meg mindene. Ha a teremtett

valóságunk meg volna mindene, már nem volna teremtettség, hanem maga is abszolútum volna. Két abszolútum pedig nem lehet, sok abszolútum pedig még kevésbé lehet. A teremtettség valóság csak hiányokat hordozó valóság lehet. A hiány pedig szenvedéssel jár. A fentiekből pedig következik, hogy Isten nem tud hiányos és szenvedésmentes valóságot teremteni. A tőle teremthető világ is csak hiányos és szenvedésképes valóság lehet.

- *Nem gondolod, hogy Isten tehetett volna nekünk egy szívességet? Azt ti., hogy nem teremt meg minket, ha csak egy olyan világ megteremtésére képes, amiben szenvednünk kell. Szünetnünk az emberalatti világ erejétől: természeti katasztrófák, szélvész, szökőár, földrengés, lávakitörés, bacilus, járvány stb. És szenvednünk kell az emberi uralkodásvágyának a fentieknél sokszor még borzalmasabb következményeitől.*

Volt már az életnek olyan pillanata, amelyben szívesen lemondtam volna a létről, de általában nem ez a jellemző rám, sem a többi emberre. Általában az az érvényes, amit Csokonai mondott:

Létel, te mennyország, ezer ínségben is.

Nem-létel, te pokol, még nem érezve is.

(A lélek halhatatlanságáról)

- *Szerinted mi indította Istent arra, hogy teremtsen?*

Tudta, hogy létezni jó. Jobb, mint nem létezni. Azt akarta, hogy rajta kívül más is részesüljön ebben a jóban.

- *De tisztában kellett lennie azzal, hogy ez a jó számunkra csak nem közönséges arányú szenvedések ágyában lehetséges. Hogy olyan szenvedéseket kell a léttel együtt ránk zúdítania, hogy nem kevesek és nem ritkán szívesen visszaadnák és szándékuk szerint vissza is adják Neki létünket.*

Tisztában kellett lennie vele. De olyan jónak gondolta a léteztetést, hogy szenvedést is vállalt azért, hogy legyünk.

- *Szerinted az Isten szenvedőképes? Nem mond ez el-lent abszolútum-fogalmadnak? Az abszolútumnak mindene megvan, semmi sem hiányzik neki. Mitől nem boldog? Hogyan tud szenvedést vállalni?*

Nézd én úgy gondolom, hogy az Abszolútum maga az időtlen létteljesség. De azt is gondolom, hogy Isten – ha létét rámatricázom a teremtettség világra – egyidős az általa teremtettség világgal. Az időtlenség nem időszakos. Nem rövid és nem hosszú és nem is végtelen időszakos. Nem is végtelen, mert végtelen idő, potenciálisan végtelen idő, tehát a mindig továbbfolytatódó csak akkor volna lehetséges, ha az időbeli folyamatnak volna egy kezdőpontja. Isten életének nem lehet kezdőpontja, mert felmerülne a kérdés, hogy mi volt a kezdet előtt és mi indította útjára a kezdetet. Nincs tehát értelme egy olyan állításnak, hogy Isten évmilliókig gondolkodott azon, hogy teremtsen vagy ne teremtsen, mert amíg nincs teremtettség, addig nincs idő. Csak az látszik értelmesebbnek, hogy az időtlen Isten életében megjelenik az idő annak következtében, hogy létrehoz egy változó, az Isten által kigondolt cél felé fejlődő világot, amellyel szükségképpen kapcsolatban marad. Azért szükségképpen, mert az a kapcsolatban maradás a teremtettség fogalmával együtt jár. E kapcsolat feltételezett, de meg nem engedett megszüntetével a teremtettség világ a semmibe hullanék.

E kapcsolat erejében az Isten életében megjelenik az idő és vele együtt megjelenik a szenvedés.

- *Miért szenved? Honnan tudod, hogy szenved? Hátha nagyúrként játszik csak. Tudja, hogy szenvedsz. De ettől nem búbanatos. Úgy van velünk, mint az orvos a kísérleti patkányokkal.*

Azt hiszem, hogy nem így van velünk. Azt hiszem, hogy szíve van. Résztvevő, együtt érző.

- *Miből gondolod?*

Abból, hogy van lelkiismereted. Hogy a patkányt is csak azért szenvedtetted, hogy az embernek ne kelljen, ill. kevesebbet kelljen szenvednie. Azt gondolom, hogy az általunk ismert teremtettség legmagasabb rendű létezőjébe, az emberbe Önmagát rajzolta bele. A mű az alkotóra utal. Egyetlen ember sem kívánja, hogy éheztesse vagy megölje őt. Az ellenkezőt kívánja, s a kívánság teljesülésének feltétele az erkölcsi törvény vállalása: szolgálni, megegyezni, megbocsátani. Egy gonosz Isten, egy erkölcstelen Isten – a fogalom maga is ellentmondás – nem teremtettség volna meg erkölcsi lényként teremtettségének koronáját. Istennek szíve van. Istennek fáj az ember szenvedése.

- *Thomas Mann-nak van egy novellája: Az úr és a kutya. A gazda rendre megsebzti állatát, hogy aztán ápolja, s ápolásáért az állat hálás legyen gazdájának. Nem zavar ez a kép?*

Nem. Isten a maga szeretet-életében részesedés céljából teremtetteste meg az embert. Isten boldognak akarja az embert.

- *Kezdek összezavarodni. Jó lenne, ha valami rendben közölnéd a gondolataidat.*

Jó. Próbáljuk meg. Úgy gondolom, az alábbiak lennének az egymásra következő lépések:

a. Isten létének igazolása.

b. Annak igazolása, hogy Isten léttartalma időtlen és végtelenül boldog közösségi életet posztulál (kíván meg) számára a Szentháromságban.

c. S végezetül Isten időbeli története a maga képére és hasonlóságára teremtettség emberben.

- *Nem gondolod-e, hogy b. és c. pont ellentmondást eredményez? Isten a maga szentháromsági életében végtelenül boldog, ugyanakkor a maga időbeli történetében szükségképpen nem az.*

Egy analógiával kísérlem meg kimutatni, hogy itt nincs ellentmondás. Vegyük példának Mórú Tamást. Tamásunk a maga istenkapcsolatában is, családi életében is harmonikusnak, boldognak mondható. Nem ilyen a kapcsolata VIII. Henrik királlyal s a király célkitűzéseit vakon támogatókkal. Tamás magatartását a királlyal szemben ugyanaz az Istenre figyelés határozza meg, amely Istenhez és a családjához fűződő viszonyára jellemző. Nincs semmi skizofrénia abban, ha azt állítom, hogy Tamásnak vannak harmonikus és nem harmonikus kapcsolatai.

- *Ezt akarod rámatricázni Istenre?*

Értsd meg, hogy filozófia címen nem tudok mást csinálni, mint ezt a rá matricázást. Amíg ezt a rámatricázást csinálom, addig van módom az érzékszerveimmel meg nem ragadható Istenről olyan állításokat fogalmazni, amelyekre rábólinthatok a magam életének tapasztalatai alapján.

- *Ez lenne a létanalógia? Az analógia entlis?*

Igen. Ez. Gondold meg: a gyerek hasonlít apjára-anyjára. Vagy: a szakértők egy aláírás nélkül előkerülő versről vagy festményről meg tudják állapítani, hogy Aranyé, Rembrand-

té. Alkotásukon ott a kezük nyoma. Amit létrehívunk, az hasonlít reánk.

- *Nem gondolod, hogy Isten és ember esetében több a különbözőség, mint a hasonlóság?*

Lehet. Nem vitatom. De ez a kérdés nem érdekel. Nem azt akarom megragadni, amit nem ragadhatok meg. Csak azt, amit megragadhatok. S valami hasonlóság csak van. S ez elég ahhoz, hogy mondhassak valamit Istenről.

- *A tényállás azonban mindenképpen az, hogy az embert ismerjük meg úgy, ahogy van, de az Istent nem ismerjük úgy, ahogy van.*

Ebben igazad van. S éppen ezért tárgyaljuk Istent a filozófiában és nem valamelyik szaktudományban. A filozófia éppen az a tudomány, amely a megtapasztalható alapján következtet a nem megtapasztalhatóra.

- *Ha így van, ahogy mondd, akkor a Dogmatikának nem az istentannal kellene kezdődnie, hanem az ember-tannal.*

Ebben alighanem nagyon igazad van. Sőt. Talán még előbbre kellene kerülnie. A fundamentális teológiának is nem a vallással, hanem az Emberrel kellene indulnia.

JELENITS ISTVÁN

JÉZUS ISTENSÉGÉBE VETETT HITÜNK SZENTÍRÁSI ALAPJAI

1.

„Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született az idő kezdete előtt. Isten az Istentől, világosság a világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől. Született, (de) nem teremtmény, az Atyával egylényegű és minden őaltala lett.” Vasár- és ünnepnapokon a hívek közösségében is imádkozzuk a *niceai zsinat* hitvallását, amely a IV. század elején így fogalmazta meg az egyháznak Jézus istenségébe vetett hitét.

Az arianizmus vitái a Szentháromság misztériuma felől közelítették meg ezt a témát. Később, Khalkedonban kifejezetten a krisztológiára összpontosult az atyák figyelme, s úgy született meg a másik nevezetes dogmatikus definíció, amely helyenként szóról szóra idézi a megelőzőt: „Krisztusról... azt tanítjuk..., hogy tökéletes Isten voltában, és ugyancsak tökéletes ember voltában is, valóságos Isten és valóságos ember.”

A fölmerülő tévedésekkel szemben mindkét zsinat a keresztények közös és régtől birtokolt hitét igyekezett pontosan megfogalmazni. S míg a tévedések értelmezési kísérleteinek háttérben bölcséleti spekulációk húzódtak meg (az újplatonizmus különböző árnyalatai, illetőleg – a nesztorianizmus mögött – Antiochia arisztotelianus filozófiai hagyománya), addig a zsinatok természetesen a Szentírásra hivatkoztak, annak tanításához igyekeztek hűek maradni – vállalva s ki nem üresítve a *misztériumot*: Niceában a Szentháromságét, Khalkedonban a Názáreti Jézusban megvalósuló személyes egységét. Nem csoda, hogy később a keresztény teológiai hagyomány annyira magától értődőnek tartotta azt, hogy a zsinatok tanítása összehangzik a Szentírás adataival, hogy nem is nagyon törekedett a Biblia Jézus-

ra vonatkozó kifejezéseinek árnyalatos, részletekbe menő vizsgálatára, inkább a zsinatok egyértelmű fogalmazásaiból indult ki, sőt hovahamar a szentírási szövegeket is azok „fényében” olvasta és értelmezte. Amikor például az evangéliumokban rábukkant azokra a szavakra, amelyek a zsinati definíciókban is szerepelnek, természetesnek tartotta, hogy ezek mindkét helyen pontosan ugyanazt jelentik. Nem is gondolt arra, hogy – mondjuk – Péter vallomásában: „Te vagy Krisztus, az élő Isten *Fia*” (Mt 16,16), vagy a Jézus keresztelésekor elhangzó (és színeváltozásakor visszacsengő) mondatban: „Ez az én szeretett *Fiam*, akiben kedvem telik” (Mt 3,17), a *fiú* szó nem szükségképpen ugyanazt jelent, amit a zsinatok definícióiban.

Amikor az európai tudományosság a kritikai igény korába lépett, s ezzel együtt jelentkezett a racionalizmus magatartása is, óhatatlanul fölvetődött a kérdés, *azonos-e valóban* a kereszténység Isten-embere az evangélium (s a történelem) Jézusával. Nem érdemes most azt mérlegetnünk, hogy ebben a kérdésfölvetésben mennyi része volt az őszinte igazságkeresésnek, mennyi az egyházellenes támadó szándéknak. Amint az eldobott kő röpül a ferde hajítás ballisztikus törvényei szerint, úgy az egyszer fölvetett kérdés is elindított egy tudományos fejlődést, amely öntörvénye szerint járta meg a maga útját, rombolt s épített. A keresztény teológia (főképp a katolikus egyházé) a kérdésfölvetésre sértődéssel reagált, s ahelyett, hogy jóhiszeműen részt vállalt volna a kérdés megoldására irányuló erőfeszítésekben, a „megtámadott” pozíciójába helyezkedett, s minden igyekezetét arra összpontosította, hogy védelmezze a veszélybe került tételt, amelyet hite alapjaként tisztelt.

Amíg azonban az egyház megelégedett a védekezéssel, s hosszú időn át egyszerűen a kérdésfölvetés jogosultságát próbálta tagadni, addig az új törekvések (sokszor racionalista) képviselői nem pusztán támadták s kritizálták a keresztény dogmát, hanem azt is kötelességüknek érezték, hogy rendre megalkossák a maguk Jézus-értelmezését is. Ezek történetét írta meg híres könyvében A. Schweitzer. A racionalista Jézus-értelmezések egymást cáfoló sorozatán még ma is némi triumfalizmussal szoktunk végigpillantani. Pedig ezek a próbálkozások legkevésbé sem voltak mindig rosszhiszeműek, s még kevésbé tekinthetők hiábavalónak. Összeomlottak, de nem nyomtalan, nem tanulságok nélkül. Látszólagos zűrzavarukból mind világosabban rajzolódott ki egy határozott fejlődési irány. Módszertani elvek tisztázódtak, egy-kettőre kiderült, hogy mely utak járhatatlanok. Ön-elégültség vagy gög helyett inkább azt érezhetjük egyre világosabban, hogy ezek a „racionalista” kutatók többnyire mégiscsak az igazságot keresték, s a megtalált igazságok megfogalmazásától nem riadtak vissza, becsületesen haladtak előre azon a nyomon, amelyen elindultak. Rengeteg adat került fölszínre ennek a kutatómunkának során, s a munka tisztességét főként az bizonyítja, hogy a föltáruló adatok, tények, fölismerések hatására egy-egy kutató vagy egy-egy iskola saját előfeltevéseinek kritikájára is hajlandónak mutatkozott. Ez a fejlődés lassanként kialakított egy „alulról” *épülő krisztológiát*, amelyet ma már lehetetlen komolyan nem venni, s amellyel szemben oktalanság volna az elutasítás vagy épp a pusztá védekezés apologetikus álláspontjára helyezkedni.

Azt sem árt világosan megfogalmaznunk, hogy mindezzel egy időben egyre nyilvánvalóbbá lett a steril teo-

lógiai szemlélet meddősége, s a nyelvbölcseleti, hermeneutikai fölismerések nyilvánvalóvá tették, hogy a teológia, a dogmatika „megújulása” (talán azt is mondhatnánk: elevenen maradása) csak akkor lehetséges, ha a „falakon kívül” végbement tudományos fejlődés eredményeit elsajátítva nyílt igyekezettel magunk is hozzáfogunk a források gondos és figyelmes föltárásához. Ma nem a zsinatok trinitológiai és krisztológiai definícióit tanítjuk többé, s bizonyítjuk néhány (nem is föltétlenül helyesen értelmezett) szentírási idézettel, hanem a *Biblia tanítását* fejtegetjük, közben szüntelen szemünk előtt tartva a zsinatok döntéseit is, hogy a szövegek értelmezésében el ne tévedjünk.

2.

Képzeld el, hogy egy utasokkal teli vasúti kocsi fölszáll egy új utas. Leül, figyelmesen körülkörülnéz, aztán megszólítja a szomszédját, beszélgetésbe kezd a körülötte ülőkkel, közvetlen modorával megnyeri az emberek bizalmát, s lassanként társasággá szerveződik körülötte az utasok sokadalma. Aztán egyszer csak leszáll, s az emberek távozása után sem akarják abba hagyni a beszélgetést. Némi tétovázás után most róla kezdenek beszélni. Csak most vetődik föl bennük a kérdés: ki lehetett ez a kedves útitárs? Utólag többen ismerősnek találják az arcát. Mintha már látták volna valahol, képeslapokban vagy a tévében talán. Találgatni kezdik: esetleg színész, esetleg közismert íróember. Nem lehetetlen, hogy végül rá is jönnek, kivel volt találkozásuk.

Valahogy ilyesféleképpen történt ez Jézussal is. Az alatt a rövid idő alatt, amelyet köztünk töltött, elsőrendűen nem magáról beszélt, hanem az Atyát nyilatkoztatta ki. A figyelem igazában akkor terelődött órá, amikor már nemigen lehetett kérdezgetni. A hozzá legközelebb állók is, még a húsvéti események hivatott tanúi is valami olyan tapasztalatról tettek tanúságot vele kapcsolatban, amelynek egész tartalmát maguk sem voltak képesek fölmérni, amelyet – épp ezért – bizonyára nem volt könnyű pontos szavakba öltöztetniük.

Egy tapasztalat szavá tétele mindig valamilyen már meglévő, általánosan ismert s elfogadott vonatkozási rendszerben, fogalmi hálózatban történik. Jézus környezetének s a palesztinai ősegyháznak természetesen adott viszonyítási rendszere az Ószövetség emlékanyaga s fogalmi kincse volt. A Jézusra vonatkozó emlékeink mind világosan mutatják, hogy maga Jézus is meg az ősegyház is kezdetől fogva s következetesen fölhasználta ezt a viszonyítási rendszert („Krisztus meghalt bűneinkért az *Írások szerint*, eltemették és harmadnap föltámadt, ismét az *Írás szerint*” – hangzik a legősibb húsvéti hitvallás, amelyet a Korintusiakhoz írt első levél őrzött meg számunkra: 1Kor 15,4-5 skk.) Az is rögtön kiteszik, akár a Pál-levelek, akár az evangéliumi anyag vizsgálatából, hogy a Jézus-esemény minden ponton meghaladta ezt a viszonyítási rendszert, ahogy ma mondanánk: Jézusra az Ószövetség teológiai fogalmai csak analóg módon voltak alkalmazhatók. Ez önmagában is bonyolulttá tette a helyzetet.

Hát még ha hozzá vesszük, hogy az ősegyház igehirdetése nagyon korán (talán már Jeruzsálemben, az úgynevezett „hellenisták” között, akiről az ApCsel beszél: 6,1 stb.), de legkésőbb Pál missziós útjain, va-

gyis 50 táján, átkerült a hellenista műveltség viszonyításrendszerébe. Szavak sodródtak át egyik jelentésszövegről a másikba, s kaptak „észrevétlen” új értelmet pusztán a viszonyítási rendszer megváltozása folytán. Gondolati tartalmak kerestek új, megfelelő nyelvi köntöst, s az egy helyütt kialakult nyelvszokás nemegyszer ellenőrizetlenül visszaáramlott a korábbi környezetbe.

Ha mindezeket meggondoljuk, nem csodálkozhatunk azon, hogy akik az ősegyház Jézusra vonatkozó hitének, tanításának, teológiai reflexiójának történetét kutatják, nagyon gondosan igyekeznek földeríteni, hogy egy-egy Jézusra vonatkozó „titulus” (Isten Fia, Úr, Isten szolgája, szentje stb.) hol, mikor, milyen földrajzi tájon s szellemi környezetben alakulhatott ki, s milyen utat járt be az ősegyház hagyományában. Ezt a vizsgálódást az teszi lehetővé, hogy az Új-szövetség könyveit a formatörténeti, hagyománytörténeti és szerkesztéstörténeti vizsgálódások már át- meg átvilágították, s a tájékozott szakember a szövegek „geológiai rétegei” közt mind nagyobb biztonsággal különbséget tud tenni, korukat, talán még inkább egymáshoz való viszonyukat meglehetősen pontossággal meg tudja határozni.

Az is érthető persze, hogy épp *rebus sic stantibus* (a dolgok illetén állása esetén) fölvetődött a kérdés, hogy a fogalmi rendszerek e kölcsönhatásában s a szavak zűrzavarában nem sikkadt-e el valóban s szinte szükségszerűen a Jézusra vonatkozó eredeti fölfogás. Ahhoz kétség sem fér, hogy az egész keresztény gondolkodás története szempontjából fölbecsülhetetlen annak a határátlépésnek a jelentősége, amelyre a keresztény gondolkodás és igehirdetés magára eszmélésének kezdetén kényszerült, amikor a sémita nyelvi világból kilépve a hellenista világban keresett otthont magának. Többen rámutattak arra, hogy azok a Jézusra vonatkozó „titulusok”, amelyek a trinitológiai és krisztológiai dogmák szempontjából később jelentőssé váltak, vagy teljesen a hellenista környezetben alakultak ki, vagy legalább végleges jelentéstartalmukat ott kapták meg. Jogos a kérdés: nem jelenti-e ez azt, hogy a Jézus istenségére vonatkozó hit mindenestül egy kései s az eredetivel nem szervesen összefüggő teológiai reflexió terméke.

3.

E kérdésekre a választ – mint már említettük – elsősorban a Jézusra vonatkozó „titulusok” történetének gondos, minden részletre kiterjedő földerítésétől lehet remélni. Ennek a munkának már elért eredményeit *O. Cullmann* és *F. Hahn* monográfiája foglalja össze leggondosabban. Sosem szabad azonban elfeledni, hogy az e könyvekben kifejtett megállapítások korántsem tekinthetők véglegesnek. Ezek a monográfiák az első szintézis-kísérletek, s nem végső eredmények összegzői. A legutóbbi években is sok olyan adat és megfontolás került elő, amely lényegesen közelebb segített egy-egy „titulus” tényleges történetének, igazi jelentésének föltárásához.

Csak példaképpen hadd hivatkozzam itt elsősorban az Úr (*küriosz*) „titulusra”. Szinte a racionalista Jézusértelmezés kezdete óta kísért az a gondolat, hogy ezt az Úr nevet csak a hellenista környezetben alkalmazhatták Jézusra, s hogy ennek a palesztinai ősegyház Jézus-szemléletétől eredetileg idegen névnek Jézusra alkalmazása döntő tényező lehetett a krisztológiai szemlélet hellenizálásában, abban is, hogy Jézusról egyre inkább úgy kezdtek beszélni, mint aki nem csak, vagy nem is egészen ember. Ennek a föltevés-

nek legfőbb bizonyítéka az lett volna, hogy héber szövegekben nem lehetett kimutatni az *Úr* szónak olyanfajta használatát, amely előzménye lehetett volna ennek a krisztológiai fogalmazásnak. Igaz, az Ószövetség úgynevezett hetvenes fordítása következetesen *Úrnak* nevezi Istent, s a *Jahve* nevet *küriosszal* helyettesíti. De a hetvenes fordítás talán már keresztény nyelvhasználatot tükröz. Az is föltűnő, hogy már Szent Pálnál, a Korintusiakhoz írt első levélben föllelhető a *Jézus: Úr* megjelölésnek arám nyelvű változata a 16,22 híres Maran Atha vagy Marana tha fordulatában (*Az Úr eljön, vagy Jöjj, Urunk!*). De ez a liturgikus fohász még lehet egy eredetileg görög „titulus” átültetése is.

Legújabbán itt hozott újat az úgynevezett „szövetségeközi” irodalom tanulmányozása. Az arám nyelvű targumokban több helyütt előfordul az *Úr (mara)* szó önállóan, nem a *Jahve* név helyett, de azzal párhuzamosan. Megvan hát a hiányolt előzmény! A „Jézus az *Úr*” (1Kor 12,3) hitvallás keletkezhetett tehát arám nyelvi közösségben, Palesztinában, s ha ott az *Úr* név *Jahve* nevével egyértelmű, akkor ez a hitvallás már a palesztinai ősegyházban egyenértékű előzménye a niceai vagy a kalkedoni hitvallás formuláinak. Nincs tehát törés az apostolok Jézusra vonatkozó hite (tanítása), meg a hellenista kereszténység krisztológiai spekulációi közt, hanem inkább kitapintható folytonosság.

Hasonlóan érdekes új eredményekről számolhatunk be az Isten Fia titulus történetével kapcsolatosan. Történeti szemlélethez nem szokott elme számára meglepőnek, sőt riasztónak látszik A. *Vögtle* kategorikus megállapítása: „Egész nyugodtan beszélni lehet arról, hogy Isten elküldte Fiát – anélkül, hogy ezzel egyúttal állítanánk annak az emberi születést vagy épp a világ teremtését megelőző személyes létezését”. A mi szemléletünkben az Isten *egyszülött Fia* megjelölés szükségszerűen arra utal, „aki az Atyától született az idő kezdete előtt”, tehát implikálja a preegzisztencia tényét. Komolyan számolnunk kell azonban azzal, hogy ez nem tartozott mindig e fogalom jelentéstartalmához, s hogy az *Isten Fia* fogalom jelentése sokat változott maguknak az újszövetségi könyveknek, illetőleg magának az Újszövetség mögött élő hagyománynak kifejlődése során: a Quellétől vagy Szent Páltól Szent Jánosig. Ugyanakkor azonban az is világossá vált, hogy ezt az *Isten Fia* megjelölést (ha részben a későbbitől eltérő értelemben is) megint csak korán, már a palesztinai környezetben Jézusra alkalmazták, valószínűleg többszörös, egymást erősítő meg gondolás, teológiai viszonyítás eredményeként. Régebben csak a legszembeötlőbbre gondoltak, arra, hogy Dávidot s az eljövendő Davididát, a Messiást *Isten Fiának* emlegeti az Ószövetség, főként az intronizációs zsoltárok. A. Schweitzer figyelmeztetett arra, hogy volt egy másik útja is a *Jézus: Isten Fia* azonosításnak, mégpedig a küldési formulák. Ezekben – mint Schweitzer írja – „az Isten Fiára vonatkozó fölfogásnak (teológiai értelmezésnek) olyan gyökerére találunk, amely független a dávidi Messiásra irányuló várakozástól, aki (például a Zsolt 2,7 szerint) Isten Fiaként fog uralkodni”.

Ha az Isten Fia titulusnak sokágú történetét a rendelkezésünkre álló földolgozások alapján gondosan

végigkövetjük, meggyőződhetünk arról, hogy a benne kibontakozó tanfejlődés nem jelentette az eredeti hit megmásítását, hanem azt bontotta ki, ami már a kezdeti eszmélésnek is lényeges tartalma volt: Jézus minden megnyilatkozásában, szavában és tetteiben úgy jelent meg, mint maga a földön járó-kelő Isten.”

Különösen F. *Mussner* hangsúlyozza, hogy ez a *Jézus: Isten Fia* kijelentésre vonatkozó gazdag ismeretanyag nemcsak igazolja a dogmatikus definíciók jogosultságát, hanem ahhoz is hozzásegít minket, hogy Jézus istenfűségéről többet, jelentősebbet tudjunk hinni, mondani, mint elődeink, akik az Isten Fia fogalomnak pusztán hellenisztikus-skolasztikus tartalmi jegyeit ismerték s vették tekintetbe. „Der Sohn ist ganz Sohn für uns!” („A Fiú egészen *értünk* Fiú!”), s a preegzisztencia elválaszthatatlan a preegzisztenciától. Mint H. *Leroy* írja: „Az, hogy Jézust Isten Fiának mondjuk, éppen nem jelenti az ő történelméből való kiszállítást (Entgeschicht-lichung), ellenkezőleg: arra utal, hogy a zsidó Jézusban Isten belépett a történelmünkbe”.

4.

Itt kell azután még tovább lépünk, túl a „titulusok” történetének vizsgálatán. A legújabb biblikus teológiai vizsgálódás figyelt föl különös érzékenységgel arra, hogy az újszövetségi könyvekben s a mögöttük kitapintható hagyományban jelen van egy *burkolt, implicit krisztológia*. Az ősegyház – láttuk – meglehetősen hamar talált gazdag értelmű „titulusokat” Jézusra vonatkozó hitének lehető legpontosabb kifejezésére. De Jézust már akkor egészen egyértelműen elhelyezte az Ószövetségre vonatkozó emlékeinek s az Atyára nyíló hitének viszonyításrendszerében, amikor krisztológiai meggyőződését még nem tudta egyértelmű fogalmakhoz kötni, „titulusokba” tömöríteni. Maga Jézus is – ha mégoly keveset beszélt is magáról, ha nem irányította is saját személyére környezetének figyelmét – egészen egyértelműen *viselkedett*, s minden jel szerint nagyon világos öntudattal átfogta saját szerepét. Nem feszítették volna kereszt-re, ha nem lépett volna hallatlan igényekkel az emberek elé. Minden biztonnyal úgy viselkedett, mint aki Istennek végső és teljes üzenetét hirdeti meg a világban. Isten irgalmáról beszélt, de ugyanakkor arról is, hogy az emberek üdvössége vagy végső elveszte azon dől el, hogy vele kapcsolatban hogyan döntenek: befogadják-e vagy megtagadják. Végül kifejezte azt a meggyőződését, hogy a világ üdvössége az ő műve: halálának s húsvéti feltámadásának következménye. Valószínű, hogy mindennek „megfogalmazására” nem használta azokat a titulusokat, amelyeket a későbbi teológiai eszmélés rá alkalmazott, de közvetett módon, az Atyáról szóló információk kíséretében mégis kinyilvánította ezeket, s ezt annál kevésbé kerülhette el, mert hiszen az Atya épp azzal bizonyult Atyának, hogy őt elküldte, s így az evangélium tartalma elválaszthatatlan az evangélium meghirdetőjétől.

Ez az ősegyház hitében s Jézus megnyilatkozásaiban egyaránt jelen lévő implicit krisztológia megragadható, például az evangéliumokból ismert *jelenetek fölépítésében*. Különösen úgy, ha e jelenetek szerkezeti sajátosságait összehasonlítjuk a korabeli pogány és zsidó vallásos irodalom rokonműfajú emlékeivel. Nagyon gyümölcsöző e tekintetben a csodákról szóló evangéliumi elbeszélések vizsgálata. Az a tekintélyes tanulmánykötet, amelyet egy X. *Léon-Dufour* körül dolgozó munkacsoport adott ki, meggyőzően kielemez

az evangéliumi csodaelbeszélésekben kifejeződő krisztológiát – olyannyira, hogy annak meglepően gazdag, komplex vonatkozásrendszerét is föltárja. *P. Lamarche* például a Márk-evangélium csodaelbeszéléseiben már a kereszt-teológia jelenlétét mutatja ki. „Márk szemében – írja – a csodatettekben megnyilatkozó hatalom mélyen összekapcsolódik a gyöngeséggel. Nem lehet őket elválasztani egymástól.” Ez a teológia Márké, Pál utáni foka a krisztológiai, szóterológiai eszmélésnek. De kétségtelen, hogy a Márk forrásául szolgáló hagyományban is volt előzmény. *U. Luz*, a hipotetikus *Quelle* teológiájának neves rekonstruálója a *Conzelmann*-emlékkönyvbe jelentős tanulmányt írt a Márkot megelőző hagyomány Jézus-képéről. Ez módszertani szempontból is mintaszerű, de következtetései is nagyon fontosak. *U. Luz* megállapításai szerint a Jézusra vonatkozó hagyomány legősibb kikövetkeztethető fokán is kiemelte már azt, amit manapság szokás „Einzigartigkeit Jesu”-ként emlegetni, vagyis hogy Jézus minden emberi kategóriát meghaladott, szétfeszített, még az Ószövetségből ismert szemléleti formákat is.

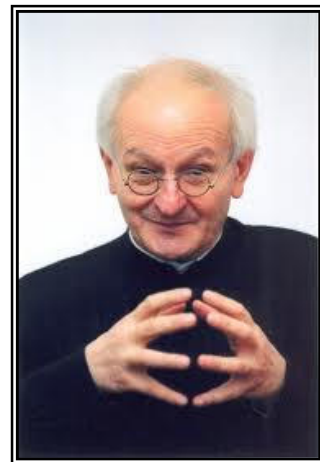
Az implicit krisztológia „implizite Gegenüberstellung zum Alten Testament” (rejtett szembeállítás az Ószövetséggel – *U. Luz*). Nem hiába állapítja meg *A. Vögtle*: „Kétségbevonhatatlan fölismerés, hogy az Újszövetség Krisztusra vonatkozó mondanivalójának megfogalmazásában az Ószövetség nemcsak ott van jelen az Újszövetségben, mint viszonyítási és értelmezési háttér, ahol kimondott idézettel találkozunk, hanem számtalan más olyan szövegben is, ahol célzások esnek egy vagy több ószövetségi szakaszra, s az szinte rejtve marad.” (Hozzátehetnénk: kivált előttünk, akik sajnos, nem élünk benne eléggé az Ószövetség világában, s nem „kapcsolunk” eléggé könnyedén az utalások, célzások fölbukkanásakor.) A tanítványok meghívásáról szóló jelenetekben például az, hogy Jézus „mentében” szólítja meg a hálójukkal foglalkozókat, hogy egyetlen pillantással „kinézi magának” a Zebedeus-fiakat (de később a vámosasztal mellett ülő Lévit is), hogy egyetlen mondatot „mond” nekik: mind-mind megannyi burkolt utalás az Ószövetségre, ahol Jahvét láthatta Mózes, amint „elhaladt” előtte, Jahve szólt hatalmas, nyomban világot formáló szóval, és ő „látott” úgy, hogy a tekintete nemcsak regisztrálta, hanem szinte megformálta a valóságot. Ezek mögött az utalások mögött tehát egy *Jézus:Jahve* azonosítás húzódik meg.

Biblikus utalásokkal átszőni a jelenről szóló följegyzéseket, ezt megtették a qumrániak is. De amikor ők például az Igazság Tanítóját – szintén ószövetségi utalásokkal – bemutatták, legfőljebb beillesztették a próféták sorába. Az evangélium viszont kiemeli Jézust a próféták és az Ószövetség jeles Isten-emberei közül, s magához Jahvéhoz méri. Az a szabadság is meglepő, amellyel Jézus az írást használja és értelmezi. „Hogy Jézus milyen szuverén szabadsággal értelmezte az írást, az legpregnansabban abban mutatkozik meg, hogy amit mond vagy tesz, az nem az írás értelmezéséből következik, hanem megfordítva, tetteiből és kijelentéseiből olvasható ki az írás érvényes értelmezése” – úja *T. Holtz*.

Ennek az implicit krisztológiának s rejtett, de nagyon valóságos Ószövetséghez-viszonyításnak neve-

zetes példája a legrégebb húsvéti hitvallás állítmánya, amelyet (a hitvallás szövegében) Pál őrzött meg számunkra. A híres *ófhé* + *dativus* ez, amelyet egyszerűen így szoktak fordítani: *megjelent* („Péternek, majd a tizenkettőnek stb.”, 1Kor 15,5). Csakhogy ez az *ófhé* + *dativus*, meg a mögötte kikövetkeztethető arám–héber előzmény az Ószövetségben s a szövetségi irodalomban a *teofániák igéje!* A húsvéti örömhír tehát – már e legrégebb fogalmazása szerint – nem egyszerűen csak az, hogy a nagypénteken megfeszített Jézus három nap múlva elevenen „megjelent” a kiválasztott tanúk előtt, hanem az, hogy nem akárhogy jelent meg, nyilvánvalóvá tette Istennel való egyenlőségét is. Ez az, amit a Filippiekhez szóló levélben ránk maradt (ugyancsak ősi) Krisztus-himnusz más fogalmi rendszerben (már explicite) az Úr szóval közelít meg: „Neki adatott az Úr név, amely előtt minden térdnek meg kell hajolnia” (Fil 2,9–11).

Az implicit krisztológia megmutatkozásának példáit sorolva eljutottunk a húsvétról szóló beszámolóig. Sokat vitatták, milyen szerepe van a húsvéti esemény emlékének az ősegyház Jézus istenségére vonatkozó hitének kialakításában. Pál elsőrendűen a húsvét felől közelíti meg Jézust, és krisztológiáját szinte teljesen a húsvétból bontja ki. *F. Mussner* szerint az „Isten Fia” cím egyértelműen húsvéti titulus. Az is világos, hogy a húsvétot megelőző tapasztalatok igazi jelentősége is a „húsvét fényében” tisztázódott az ősegyház előtt, s az evangéliumi beszámolók épp ezért valóban így is ábrázolják a Názáreti Jézus tetteit, megnyilatkozásait. Mégsem lehetetlen bizonyítani vagy legalább valószínűsíteni, hogy már a húsvét előtti hagyományban is jelen voltak a később kibontakozó krisztológia alapjai. Ha valóban így van, elmondhatjuk, hogy a zsinatok krisztológiájának biblikus alapjait kutató vizsgálatunkban nemcsak az apostolokig jutottunk el, akik a húsvét első tanúi s hivatott értelmezői, hanem magának a názáreti Jézusnak önmagára vonatkozó burkolt, de nagyon egyértelmű tanúságtételéig.

GROMON ANDRÁS

VÁZLATOK JÉZUS ARCKÉPÉHEZ III. RÉSZ

Normális, paranormális, szupranormális
(Lk 17,11–19)

Az idézett evangéliumi szakaszban Jézus személyiségének háromfajta vonása figyelhető meg.

Az első a **normális**, amelyre három mozzanat utal: a) „Mutassátok meg magatokat a papoknak!” Jézus tudja, és tekintetbe veszi: az adott körülmények között ez a feltétele annak, hogy az egykori leprások visszatérhessenek az egészségesek társadalmába, hiszen a papok joga és kötelessége, hogy megállapítsák a gyógyulást, és igazolást adjanak róla. – b) „Nem akadt más, aki visszajött volna, hogy *hálát* adjon

Istennek?” Ez azt mutatja, hogy Jézus szemében a hála természetes, elvárható emberi viselkedés. – c) „A te bizalmod („hited”) gyógyított meg téged.” Jézus reálisan veszi számba a dolgokat, és nem tulajdonítja önmagának azt, ami mást illet.

Személyiségének második vonását **paranormálisnak** nevezhetjük. Erre két mozzanat hívja föl a figyelmet: a) „Menjetek, mutassátok meg magatokat... *Útközben meggyógyultak.*” – b) „A te *bizalmod* gyógyított meg téged.” – Mindkét mozzanat arról tanúskodik, hogy Jézus képes volt rendkívüli, mai szóval paranormális módon gyógyítani (egészen pontosan: másokban rendkívüli, paranormális erőket mozgósítani, amelyek aztán gyógyulást eredményeztek).

A harmadik vonást **szupranormálisnak** nevezem a következő két mozzanat alapján: a) „Nem akadt más..., hogy hálát adjon *Istennek?*” – b) „A te *bizalmod* meggyógyított téged.” – E két mozzanat egyrészt arra utal, hogy Jézus egész gondolkodásmódját a „fölfelé” (szupra), Isten felé irányulás jellemezte, másrészt arra, hogy a gyógyulást *végző soron* „fölről”, Istentől eredőnek gondolta.

Érdeemes alaposabban is megvizsgálni, hogy az evangéliumok egésze igazolja-e ezt a hármas megfigyelést. Vegyük sorra őket!

A normális Jézus

Jézus evett és ivott (Mt 11,19), azaz *normális biológiai életet élt*, nem volt aszkéta. – Tévedésre képes ember volt, és *tévedett* is: alámerítette magát Keresztelő Jánossal (Mk 1,9), mert azonosult igehirdetésével, de alámerülése nyomán rájött (Mk 1,9-10), hogy nem úgy állnak a dolgok, ahogy János hirdette... (ld. *A kulcs Jézus életéhez*, „Érted vagyok”, 2011. április). – Ugyanez az esemény azt is mutatja, hogy Jézus *bűnös embernek tartotta magát*, hiszen az alámerítés a bűnöktől való megtisztulást szolgálta. Persze annak lehetősége, hogy Jézus követhetett el bűnt, általánosan következik valóságos emberi mivoltából is (ami a legortodoxabbak számára is hittétel, ti. hogy valóságos ember volt; ámbár ők ebből kiveszik a bűn elkövetésének a képességét; de akkor hogyan lehet valóságos ember?). Megerősíti ezt a megállapítást, hogy később, tehát a Jordánba történt bemelegítése után *sem* tartotta magát *jónak* (Mk 10,18). – Előfordult, hogy Jézus *tanácstalan* volt: Kafarnaumi sikere után elbizonytalanodott: maradjon-e, vagy menjen tovább? Ezért el kellett vonulnia imádkozni, hogy tanácstalansága föloldódjék (Mk 1,35-38). – Megesett, hogy *tétovázott*, vagy ha úgy tetszik, *következtelen volt*: Testvérei biztatására, hogy menjen föl Jeruzsálembe, és ott mutassa meg magát, előbb azt felelte, hogy nem megy föl az ünnepre, majd (titokban) mégis fölment (Jn 7,1-10). – Rámutatott, hogy az emberi teljesség *kockázattal és vállalkozási készséggel* érhető el (Mt 25,14-30: példabeszéd a talentumokról). – Tudott egészséges *óvatosságra* inteni: a hamis prófétákkal szemben (Mt 7,15-20), a farizeusok és szaduceusok szellemiségével szemben (Mt 16,6), vagy az írástudókkal, mondhatnánk: a teológusokkal szemben (Mk 12,38). – *Önértékes* volt: az őt megütő fogdmegnek így válaszolt: „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem” (Jn 18,23)? – Vágyott a *bensőséges emberi kap-*

csolatokra, együttlétekre: „Vágyva-vágytam, hogy elfogyasszam veletek ezt a húsvéti vacsorát” (Lk 22,15). – Értékelte a meleg emberi gesztusokat, például amikor a „bűnös asszony” vagyont érő tiszta nárduszolajat öntött a fejére (Mt 26,6-13). – Az iménti jelenet azt is igazolja, hogy a meleg emberi gesztusokat *többre értékelte a puritanizmusnál*: megvédte az asszony tettét a szegényekre hivatkozó tanítványokkal szemben. – *Józan értékrendje* volt, ami kiderül ilyesfajta mondásaiból: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek” (Mk 2,17), vagy: „Senki sem varr régi ruhára új szövetből foltot, mint ahogy senki sem tölti az új bort régi tömlőkbe” (Mk 2,21-22). – Ennek megfelelően az ember *biológiai igényei fontosabbak voltak* számára a vallási előírásoknál: az éhség csillapítását vagy a betegség gyógyítását előbbre való tekintette a szombati nyugalom megtartásánál (Mk 2,23-27; 3,1-5), az öreg szülőkről gondoskodást a korbán törvényénél (Mk 7,11-13). – Nemegyszer *elfogyott a türelme*: Az örökösen gyógyításért kuncsorgóknak azt mondta: „Meddig kell még veletek maradnom? Meddig tűrjelek titeket” (Mt 17,17), a „kenyérszaporításokból”, vagyis a kenyérnek a rászoruló közötti szétosztásából tanulni nem tudó tanítványoknak pedig: „Mit tanakodtok...? Még mindig nem értitek és nem fogtátok föl? Még mindig érzéketlen a szívetek?... Nem emlékeztek?... Hát még mindig nem értitek” (Mk 8,17-21)? – De *haragudni, sőt „dühöngeni” is tudott*: ha térdre borultak előtte (Mk 1,41 D kódex, továbbá a „haragudni” szó használata nélkül, de értelme szerint Mk 10,17-18), ha a szívek keménységét tapasztalta (Mk 3,5), vagy azt látta, hogy az Atya házáat vallási üzletközponttá teszik (Mk 11,15-17; Jn 2,15). – *Gyötrődött* a rá váró szenvedések miatt: „Alá kell merülnöm, és mennyire gyötrődöm, míg bekövetkezik” (Lk 12,50). – *Elfogta a halálfélelem*, és „vérizzadásig” meggyötörte (Mt 26,36-46; Lk 22,44). – És sorolhatnánk tovább...

A paranormális Jézus

Léteznek paranormális jelenségek. Például működnek parapszichológiai erők: lehetséges tárgyak mozgatása vagy fiziológiai életfolyamatok befolyásolása pusztán akarattal. Ezek nem természetfölötti képességek vagy jelenségek, csupán ritkák és rendkívüliek, mint az, hogy Kaszparov közel 3000 sakkparti minden lépését tudja fejből, vagy az, hogy Saint-Saëns tízévesen fejből játszotta Beethoven összes zongoraszonátáit. Jézusban is voltak ilyen „paranormális”, vagyis rendkívüli, de a „természetes” határain belül maradó képességek. *Nem abban az értelemben, hogy a vizet borrá változtatta volna* (Jn 2,1-11), a kenyeret megszorította volna (Mk 6,34-44), a vízen járt volna (Mk 6,44-50), a vihart lecsendesítette volna (Mk 4,39), vagy a kenyeret és a bort átváltoztatta volna saját testvévé és vérévé (Mk 12,22-24), *hanem a következőkben*:

Paranormális módon gyógyított testi betegségeket, pl. lázat (Mt 8,14-15), vakságot (Mk 10,46-52), leprát (Mt 8,1-4), és még haldokló meggyógyítására is képes volt (Mk 5,21-24.35-43); ugyanígy képes volt pszichikai betegségek („megszállottság”) gyógyítására is (Mk 1,23-26; 5,1-20); képes volt a „távgyógyításra” (Mt 8,5-13: a kafarnaumi százas szolgája, Mt 15,21-28: a föníciai asszony lánya), sőt az „akaratlan” gyógyításra is (Mk 5,25-34: a vér folyó asszony). – *Paranormálisan érzékelt természeti folyamatokat* (talán, pl. azt, hol kell kivetni a hálót bőséges halfogáshoz (Lk 5,1-11; Jn 21,6). – „*Belelátott*” az emberek gondolatai-

ba, avagy „átlátott” a gondolataikon (noha ennek a jelenségnek lehet normális magyarázata is): Mt 9,4; 12,25; Jn 2,23-25 („Tudta, mi lakik az emberben”); Jn 4,18 („Öt férjed volt, s aki most van, az nem a férjed”). – „Hatalma volt”: „hatalommal”, az embereket lenyűgözve tanított (Mt 7,29), „hatalommal”, azaz hatékonyan szólított föl a követésére (Mk 1,17-18: az első tanítványok; Mt 9,9: Lévi), „hatalommal”, „ellenállhatatlanul” vitázott (Mt 21,27: „...akkor én sem mondom meg”; Mt 22,46: nem tudtak válaszolni, és nem merték többé kérdezni), „hatalma volt” ellenségein, vagyis (átmenetileg!) „megbabonázta, megbénította” őket: Názáretben „áthataladt köztük, és elment” (Lk 4,30), később: „Senki sem tudott kezét emelni rá... Azt mondták: Ember így még nem beszélt” (Jn 7,44-46). – (Nem könnyű kérdés persze, hogy ezekben a beszámolóknak mennyi az eredeti, hiteles jelenség, és mennyi az evangélisták véleménye...)

A szupranormális Jézus

Szándékosan nem úgy fogalmazok, hogy „szupernormális”, mintha Jézus emberfeletti, tehát isteni tulajdonságokkal bírt vagy éppenséggel Isten lett volna; a „szupranormális” jelző azt akarja jelenteni, hogy Jézus „be volt kötve/csatolva” Istenhez, valami egészen alapvető, őt „teljesen” átjáró és meghatározó „fölfelé (Isten felé) irányultság” jellemezte: „mindent” „Isten szemével” nézett és érzékelt, Isten szándékai szerint akart tenni, „Isten erejével” (abból merítve) csinált; „vezeték”, „csatorna” volt, amelyen keresztül Isten világossága, jósága és ereje áradt a világba.

Példaként a teljes evangéliumot föl lehetne vonultatni, ezért csak néhány konkrét eset következzen ötletszerűen: A „nyolc boldogság” minden mondata (Mt 5,3-10). – Az ellenségszeretet tanítása (Mt 5,38-48: „így lesztek olyanok, mint Isten”). – „Megélhetési gondjaitok vannak? Nézzétek az ég madarait, a mezők virágait” (Mt 6,25-33). – „Viharba keveredtetek, süllyedés fenyeget? Mit féltetek? Miért nem bíztok?” (Mk 4,40). – „Féltetek az üldöztetéstől? Hogy megölnek? Nézzétek a verebeket...!” (Mt 10,29). – „Féltitek vagyontárgyaitokat? Mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri is...?” (Mk 8,36-37). – „Szívesen elválnátok házastársatoktól? Kezdetben nem így volt [= Istennek más az elképzelése]” (Mk 10,1-9). – „Teljesen leköt a háztartás, a vendéglátás? Márta, Márta, sok minden izgat téged, pedig csak egy a szükséges” (Lk 10,38-42). – „Magános és állami terrorcselekményekről hallotok? Ha meg nem tértek, ugyanolyan rosszul jártok” (Lk 13,1-5). – „Nagystíliú sikkasztásról terjed a hír? És ti jóra használjátok a pénzeteket?” (Lk 16,1-9). – „Molyrágtá kabátot láttok? Kirabolták az ismerősötöket? Gyűjtsetek »mennyei kincseket« [= jó tetteket]: azokat nem rágja meg a moly, nem lopják el” (Mt 6,19-20). – „Azt látjátok, hogy valaki fennhéjázva adakozik vagy imádkozik? Ti tegyétek titokban, még a jobb kezetek se tudja, mit csinál a bal!” (Mt 6,1-18). – „Önzetlenül jót tettetek a nyomorultakkal? Istennek tettétek!” (Mt 25,31-40). – Méltán adja aztán Jézus szájába ezeket a szavakat a János-evangélium: „Atyám szüntelenül munkálkodik, ezért én is” (5,17), illetve: „Az az én eledelem, hogy annak akaratát tegyem, aki küldött engem” (4,34).

A valóságban természetesen **nem választható szét a három személyiségvonás**; néha nehéz is meghatározni, hogy egy-egy tulajdonsága melyik kategóriába tartozik; sokszor egyszerre kettőbe (normális + paranormális, paranormális + szupranormális, normális + szupranormális), vagy mind a háromba.

Az utóbbi esetre szeretnék még egy példát fölhozni, nevezetesen a „kenyérzaportítás” történetét (Mk 6,34-44). A *normális* sík: Jézus meghagyja tanítványainak, hogy osszák szét, amijük van; erre feltehetően az emberek is megosztják egymással, amijük van; normális úton jut mindenkinek valami. A *paranormális* sík: Jézus „hatalma”, a belőle áradó erő „kényszeríti”, azaz veszi rá a tanítványokat arra, hogy szétosszák az utolsó falat kenyeret is, és ugyanez az „erő” (s persze a tanítványok jó példája) ösztönzi az embereket arra, hogy ők is megosszák utolsó tartalékaikat. A *szupranormális* sík: Az éheseikkel vállalt szolidaritás (egyáltalán az éhezés észrevétele), a segíteni akarás szándéka, a segítség ténye és módja (= az osztozás + az osztozás láncreakciójának kiváltása) mind-mind „földről” jön és e „földről” erejében megy végbe.

Jézus teljes ember volt.

FARAGÓ FERENC

ARCHETÍPUSOK AZ EVANGÉLIUMBAN

(III.)

A Tanítványok

„Miért nincsenek ma már tanítványok?
Mert papok vannak és kedves hívek.”
(B.Gy. Napló)

A figyelemre méltó fenti idézet a 'mester' és 'tanítvány' aspektus múlt idejéről beszél. Minden múlt idő, ha úgy tetszik, minden hagyomány tud erről az alapvető ember és ember közti viszonyról – mi több hierarchiának (*szent uralom*) tekint, melynek a legfelső szintjén az Isten áll. Más megközelítésben: a tanító az Isten dolgaiba beavatott és a tanítvány a tanító által beavatandó. A tanítónak több neve is van: mester, rabbi, guru, láma, stb. Lélektani szempontból a tanító mindig az apa archetípusát testesíti meg, állandó jelzői: a bölcs, az öreg, a védelmező, az idősebb barát, stb.. A mester archetípusos szerep-repertoárjába a segítő-jutalmazó mellett a büntető-fegyelmező aspektus egyaránt belefér. A *papok* és a *hívek* aspektus már a klérus találmánya, önmaga tekintélyének, hatalmának fenntartására.

Az evangéliumi személyek archetípusainak elemzésekor egy sajátos őstípus-kört kell szemügyre vennünk, ezek a Tanítványok. Bár Jézus nem nevezi övéit tanítványoknak, mégis a tanítvány, a Tizenkettő, majd később az apostolok megnevezés honosodott meg velük kapcsolatban. A tanítványok a Jézust követő, de Jézust teljes mértékben soha meg

nem értők archetípusa. A maga nemében igen heterogén közösség, mondhatni az emberi tulajdonságok, karaktertípusok teljes átfogói. Mégis sok tekintetben egységet mutatnak. Nézzük ez utóbbit. Egységesek életkoruk tekintetében, talán 18-20 évesek lehetnek; férfiak, és nőtlenek mindnyájan, nem voltak tehetősök, a Jézus követés elemi indíttatású bennük (ez alól természetesen Júdás sem kivétel), nyitott, kereső fiatal emberek, semmi különös nincs bennük, *hétköznapi figurák*, mondhatnánk mai szóhasználattal. És érdekes módon egyikük sem volt farizeus-közeli...

A 12 utal a tizenkét törzsré¹, és arra a szociálpszichológiai tényre, hogy kisközösség optimálisan ilyen létszám mellett működhet hatékonyan, ennél kevesebb nem elég hatékony, ennél több, pedig már aránytalan intimitásvesztéssel jár. A Tizenkettő, mint közösség sajátos szociometriai alakzat mentén strukturálódik. Egy kiemelkedő (Péter) közülük, három (Péter, Jakab, János) többet lát meg Jézusból – és Jézus is többet mutat magából nekik, mint a többi kilencnek, egy kételkedik, hitetlenkedik (Tamás) és egy (Júdás) elárulja a Mestert. Két utóbbi annyira markáns, tipológiailag determinált, hogy állandó jelzővel illetjük (hitetlen Tamás – tamáskodás, áruló Júdás – júdáskodás). A többiek (András, Máté, Fülöp, Bertalan, Jakab, Tádé, Simon) a kisközösség sajátos, de viszonylag semleges testét alkotják. Péter alakja kétségtelen, hogy központi személyiség érzetét keltheti bennünk, de közel sem odáig menően, hogy Péterben Jézus a pápaság intézményét kívánta volna előrevetíteni. Sokkal inkább lehetőséget ad a *péteri* személyiségnek (egyszerű halászember), hogy az Isten Országának építésében kimagasló szerepe lehessen, szemben, akár egy teológiailag jól kimunkált, farizeusi személyiséggel. Péter az, aki már-már jár a vízen; (csodálatos metaforája ez az Evangéliumnak) – egy-két lépést tesz Jézus felé, de utána megijed, elbizonytalanodik és elkezd merülni. Jézus kinyújtja a kezét, és az mondja: *'Te kishitű, miért kételkedtél?'* Péter eljut a transzcendencia határmezsgyéjére, de átlépnie nem sikerül. A keleti hagyomány ezt a határhelyzetet bódhiszivatva állapotnak nevezi. Van ennek a majdnem-vízen-járásnak még egy érdekes aspektusa. Péter azt kéri Jézustól, hogy parancsolja meg, hogy oda menjen hozzá. Kinek parancsolja meg? - A víznek, hogy ne süllyedhessen el Péter? - Az Atyának, hogy tegyen csodát Péterrel? - Nem, nem;

¹ Lásd még:

- A három és a négy szorzataként a tökéletesség száma;
- Kínában és Babilonban a nagy kozmikus szám, a 60-as számrendszer alapszáma;
- Az állatkör száma;
- Egyiptomban a napot 12 órára, az évet 12 hónapra osztották;
- A gnosztikusok emanációs tana 12 éont ismert;
- A Szentírásban a tökéletesség és a szentség száma;
- Izraelnek 12 törzse volt, ezért a kitett kenyerek, s az ércstengert tartó ökrök száma is;
- A mennyei Jeruzsálem kapuinak száma;
- Ennek szorzatai Jahve 72 neve;
- Az Apokalipszis huszonnégy véne, s a száznegyvennégyezer kiválasztott;

hanem közvetlenül Péternek: *'Gyere!'* Ez az a *'Gyere!'* amelyre Péter óta oly sokan igent még csak mondunk, de menni már nem mertünk.

A Tanítványok személyi összetétele megfelel egy mindenkori emberi közösség eszenciájának. A Pétertől Júdásig ívelő szociometriai alakzatban elérnek a tanítványság legfőbb jellemzői. Az a paradox állapot is, hogy végső soron a Tanítványok nem értik meg a lényegét. A legjellemzőbb evangéliumi kép ezzel kapcsolatban a tanítványok alvása. A kép szimbolikus, az alvás az éberség, a transzcendenciára való érzékenység ellentéte.

Dsida Jenő így ír:

Tompa borzalom fogott el, mély állati félelem.

Körülnéztem. Szerettem volna

néhány szót váltani jó, meghitt emberekkel,

de nyirkos éj volt, és hideg sötét volt....

Péter aludt, János aludt, Jakab aludt,

Máté aludt, és mind aludtak....

Kövér csöppek indultak homlokokról,

s végigcsurogtak gyűrött arcomon....

A tanítvány a legjobb szándéka ellenére nem érti a mestert, az utolsó vacsora jelentősége sem ér el lelkük mélyéig, azon vitáznak, hogy ki a legnagyobb közöttük. Még a feltámadás után is azt kérdeik a mesterüktől, hogy mikor állít-

ja már helyre Izraelt.

Tehát a Tizenkettő egy koherens kisközösség képét nyújtja, de természetesen jelentős különbségeket is találunk 'belül', a személyiségjegyekben. János és Jakab szeretetre érzékeny, ám lobbanékony természetűek. Nagyon mélyen és hirtelen fel tudnak háborodni az emberi igazságtalanságokon (Lk 9. 49-50²; 54-55³). Jézus ezért is adta nekik a Mennydörögés Fiai, Boanerges nevet. Péter, a lelkes, de gyakran megfontolatlan, kapkodó. Gyorsan dönt, de sokszor tévesen, hűséget gondol a mestere iránt, de mégis megtagadás lesz a vége. (Mt 16. 22⁴; Lk 22. 31-34⁵; Jn 18.10⁶). Jézusnak több-

² *Felelvén pedig János, monda: Mester, láttunk valakit, aki a te nevedben ördögöket űz; és eltiltók őt, mivelhogy téged nem követ mi velünk. És monda néki Jézus: Ne tiltsátok el: mert aki nincs ellenünk, mellettiünk van.*

³ *Mikor pedig ezt látták az ő tanítványai, Jakab és János, mondanak: Uram, akarod-é, hogy mondjuk, hogy tűz szálljon alá az égből, és eméssze meg ezeket, mint Illyés is cselekedett? De Jézus megfordulván, megdorgálá őket, mondván: Nem tudjátok minémű lélek van ti bennetek.*

⁴ *Ettől fogva kezdé Jézus jelenteni az ő tanítványainak, hogy néki Jeruzsálembe kell menni, és sokat szenvedni a vénektől és a főpapoktól és az írástudóktól, és megöletni, és harmadnapon föltámadni. És Péter elfogván őt, kezdé feddeni, mondván: Ment-*

szőr is rendre kell utasítania Pétert: a kardját visszadugatja hüvelyébe, lesátánozza őt. Fülöp nehézkes, lassú gondolkodású, Tamás kételkedésre hajlamos (Jn 14. 5-9⁷; Jn 20. 24-29⁸). Júdás, a jó szellemi képességekkel rendelkező, ám sértődékeny típus, aki nehezen viselte el azt, ha dédelgetett elképzeléseinek valami útját állta. (Jn 12. 4-8⁹; Mt 26. 14-16¹⁰).

Wass Albert a észreveszi a tanítványság ősi, archetipikus meghatározottságát, és a magyarság sorsára vetíti ki a Nagypénteki sirató című versében:

*Egyik napon Tamás vagyunk,
másik napon Judás vagyunk,
kakasszónál Péter vagyunk.
Átokverte, szerencsétlen
nagy-péntekes nemzet vagyunk.*

Bulányi György a Keressétek az Isten Országát című művében, a IV. fejezet 108 – 117 numerusaiban elemzi a Tanítványok szerepét. Analizáló megközelítése mellett remek empatikus készséggel ír a Tizenkettő lelki

állapotáról, gondjairól, értetlenségük forrásairól: „A második év végére, a harmadik év eleje tájára meglehetősen bonyolulttá alakulhatott lelkiállapotuk. Jézushoz szegődésük alapmotívuma változatlanul él bennük, de egyre több és konkrét szituációhoz kapcsolódó olyan tanítást kapnak Jézustól, amelyek egytől egyig összeegyeztethetetlen ezzel az alapmotívummal.. Ezen felül alighanem egy kicsit türelmetlenek is voltak: ennyi idő után tudni akarhatták az Ország megvalósulásának idejét és helyét. Egészen biztos, hogy nem a mennybemenetelkor érdekelte ez az időpont elsősorban, s nyilvánvaló, hogy ott voltak, amikor az időpont kérdésében a farizeusok megkérdezték Mesterüket. (Lk 17.20¹¹). A farizeusok kérdésének megválaszolása után, amelyet a tanítványok a mennybemenetelkor feltett kérdésükből láthatóan nem értettek meg, Jézus immár tanítványaihoz fordulva kezd beszélni 'eljövetelének' körülményeiről. A tanítványoknak van kérdésük, és ez a kérdés az eljövétel helyére vonatkozik. Jézus válasza 'Ahol a test, odagyűlnek a saskeselyűk' semmit sem mond kérdésükre.”¹²

sen Isten, Uram! Nem eshetik ez meg te véled. Ő pedig megfordulván, monda Péternek: Távozz tőlem Sátán; bántásomra vagy nékem; mert nem gondolsz az Isten dolgaira, hanem az emberi dolgokra.

⁵ *Monda pedig az Úr: Simon! Simon! ímé a Sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát; De én imádkoztam érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited; te azért idővel megtérvén, a te atyádfiait erősítsed. Ő pedig monda néki: Uram, te veled kész vagyok mind tömlőcre, mind halálra menni! És ő monda: Mondom néked Péter: Ma nem szól addig a kakas, míg te háromszor meg nem tagadod, hogy ismeresz engem.*

⁶ *Simon Péter pedig, akinek szablyája vala, kirántá azt, és megüté a főpap szolgáját, és levágá annak jobb fülét. A szolga neve pedig Málkus vala. Monda azért Jézus Péternek: Tedd hüvelyébe a te szablyádat;*

⁷ *Monda néki Tamás: Uram, nem tudjuk hová mégy; mimódon tudhatjuk azért az útát? Monda néki Jézus: Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, hanemha én általam. Ha megismertetek volna engem, megismertétek volna az én Atyámat is; és mostantól fogva ismeritek őt, és láttátok őt. Monda néki Filep: Uram, mutasd meg néküink az Atyát, és elég néküink! Monda néki Jézus: Annyi idő óta veletek vagyok, és még sem ismertél meg engem, Filep?*

⁸ *Tamás pedig, egy a tizenkettő közül, akit Kettősnek hívtak, nem vala ő velök, amikor eljött vala Jézus. Mondának azért néki a többi tanítványok: Láttuk az Urat. Ő pedig monda nékik: Ha nem látom az ő kezein a szegek helyeit, és be nem bocsátom ujjaimat a szegek helyébe, és az én kezemet be nem bocsátom az ő oldalába, semmiképpen el nem hiszem.*

⁹ *Monda azért egy az ő tanítványai közül, Iskáriótes Júdás, Simonnak fia, aki őt elárulandó vala: Miért nem adták el ezt a kenetet háromszáz dénáron, és miért nem adták a szegényeknek? Ezt pedig nem azért monda, mintha néki a szegényekre volna gondja, hanem mivelhogy tolvaj vala, és nála vala az erszény, és amit abba tesznek vala, elcsené. Monda azért Jézus: Hagyj békét néki; az én temetésem idejére tartogatta ő ezt. Mert szegények mindenkor vannak veletek, én pedig nem mindenkor vagyok.*

¹⁰ *Akkor a tizenkettő közül egy, akit Iskáriótes Júdásnak hívtak, a főpapokhoz menvén, Monda: Mit akartok nékem adni, és én kezetekbe adom őt? Azok pedig rendelének néki harminc ezüst pénzt. És ettől fogva alkalmat keres vala, hogy elárulja őt.*

PÁL FERENC

SZENTBESZÉD (SZÍNEVÁLTÓZÁS)

Jézus valamiképpen megmutatja, és föltárja magát, mégpedig a dicsőségében. A föltámadása utáni dicsőségének a fényéből érzékeltet valamit a tanítványoknak. Érdemes volna most nem elsősorban arról beszélni, hogy mit jelent Jézusnak a dicsősége, vagy a megdicsőülése, mit jelent ennek a teológiai üzenete, vagy éppenséggel mit jelent az eszkatológiai távlata ennek az eseménynek, mert akkor ez az egész helyzet nem csak 2000 év messzeségbe fog tőlünk kerülni, hanem talán fényévekre. Miközben ennek a történetnek valami ténylegesen adott ponton annyira szó szerint bennünket megérintő jelentősége lehet, hogy érdemes volna most erre figyelni, mégpedig abból a szempontból, hogy tulajdonképpen ezt a történetet fölfoghatjuk és értelmezhetjük úgy, mint egy beavatási történetet.

Jézus ahogy megmutatja és föltárja magát, azt a világot megmutatva a tanítványainak, ami még a többiek előtt is zárva van, és azt a világot, és a megdicsőülésnek azt a fényét és jövőjét, ami azután nemcsak órá, hanem remény- és ígélet szerint miránk is, és a tanítványokra vár. Tulajdonképpen ez egy sajátos beavatás és ennek a beavatásnak most érdemes volna az elemeit megnézni, kizárólag azokra a pontokra figyelve, hogy mi történik Jézus és a tanítványok között, de azok közül is csak azokra a pontokra, hogy Jézus hogyan cselekszik és ezt a sajátos beavatási szertartást hogyan valóítja meg.

Ezekre a pontokra kellene most figyelni, és szeretnék összeszedett, és bizonyos szempontból rövid lenni, de van hat pontunk. Tehát nem tudom, fog-e sikerülni. A hat pont az

¹¹ *Megkérdeztetvén pedig a farizeusoktól, mikor jő el az Isten országa, felele nékik és monda: Az Isten országa nem szemmel láthatólag jő el. Sem azt nem mondják: Ímé itt, vagy: Ímé amott van; mert ímé az Isten országa ti bennetek van.*

¹² *Bulányi György, Keressétek az Isten Országát, Bp. 1990. Iritron Kiadó*

biztosnak látszik, a többi nem annyira. Nézzük azonban akkor egymás után.

(1) Mivel kezdődik? „Maga mellé vette őket.” A beavatás azzal kezdődik, hogy Jézus az embert maga mellé veszi. Nem csak úgy int, csak úgy szól, nem e-mail-t ír, nem így történik, még csak nem is SMS érkezik két pittyegéssel, hanem maga mellé vesz bennünket.

Sose felejttem azt el, egyszer jött hozzám valaki, a népművészetnek volt a mestere és mondta, hogy „Olyan érdekes Feri, nemrégiben kaptam egy kitüntetést, és azt kérdezték tőlem, hogy én kitől tanultam a mesterséget.” S azt mondta, hogy „Tulajdonképpen erre egy olyan egyszerű válaszom van. Hát hogyhogy kitől tanultam a mesterséget? Az apámtól.” És akkor elmosolyintja magát, és azt mondja: „Ebben azért az az érdekes, hogy az apám is megkérdezte egyszer ezt tőlem. Az apám is egyszer, sok-sok évtizeddel ezelőtt, mikor én már nagyon ügyes ember voltam s látszott, hogy valami nagyon szépet tudok alkotni, az apám megkérdezte. <Fiam, te ezt kitől tanultad?> És az apámnak is azt tudtam mondani: Apám, hát ezt tőled tanultam. Az apám elcsodálkozott. <Tőlem? Én soha olyat nem tettem, hogy: Ide figyelj fiam, nézd meg, ezt így csináljuk, így ütjük, így vágjuk, így faragjuk, így fűzzük be. Hát én ilyet soha nem tettem.> – mondta az apa a fiának. A fiú azt mondja: „Azt nem, de megengedted, hogy ott legyek a műhelyben. Én ott voltam veled és melletted a műhelyben. Én minden fogást tőled tanultam.” Anélkül, hogy az apa egyszer is azt mondta volna, hogy „Édes fiam, ezt így kell csinálni, és miért bénázol, miért szerencsétlenkedsz, ne úgy fogd, ne így üsd.” Elleshetővé tette.

Hát a középkori papnevelésben szó sem volt arról, hogy papnevelő intézeteket hozunk létre és ott aztán egy ilyen nagyon sajátos, zártkertszerű módon, félig szerzetesi eszményszerűen neveljük papnövényedéket, hanem élte a pap az életét és maga mellé vett egy-két tehetséges fiatalembert és ez az egy-két tehetséges fiatalember egyszerűen kijárta a pap mellett ott az élet oskoláját. És mikor a püspök megkérdezte, hogy „Na, alkalmasnak tartod-e már ezt a valakit?” S a pap azt mondta: „Igen. Eleget volt mellettem, eleget volt velem, föl lehet szentelni.” És ez volt a szeminárium. Nem egy külön intézmény, hanem a pap közelében való létezés. És most még egy harmadik példát is ehhez hadd mondjak, ez egy női történet. Valaki ezt a kérdést kutatta: azok az asszonyok, akik még tésztát gyúrva készítik a kenyeret, milyen technikával gyúrnak a tésztát? És mi derült ki? A kutatások sokszor éveig tartanak és egy egyszerű mondatban összefoglalható tanulságuk van. Ennek az egyszerű mondatban összefoglalható tanulsága így szól: Az asszonyok olyan módon gyúrnak a tésztát, ahogy az anyukájuktól látták. Ezt lehet kutatni egy évig, vagy kettőig, de mégiscsak így van. És ennek a kutatásnak megint egy nagyon szép és egyszerű, világos

eredménye van és így utalunk akkor most vissza ennek az első pontjához. „Jézus maga mellé vette őket.”

(2) Külön velük, külön velük. Hogy az életünkben szükségünk van arra, hogy bizonyos nagyon fontos kapcsolatainkban, nagyon fontos személyekkel átélhessük, hogy ezt most csak én, meg ő. Ezt most csak mi ketten. Egy kedves édesapa a következőt mondta. „Gyerekeimmel – három fiam van – megvannak azok a szeretett tevékenységeink, amelyeket a gyerekeim szoktak kérni tőlem, és azt csak velük csinálom.” S akkor azt mondta: „Van a legkisebb fiam, már azért ő se egy-két éves, oda szokott hozzám jönni, persze megvan ennek a története, és azt mondja: <Apa, döglődjünk!> És akkor azt úgy kell csinálni, hogy az apa meg a fia lefekszik az ágyra, és úgy egy teljesen össze-vissza pózban, kezek, lábak, fejek, nyakak, ott egymáshoz érnek, úgy össze is vannak bújva, de nem is, és nem csinálnak semmit. Ez, ahogyan az apa a fiával döglődik, de ezt csak azzal a fiával teszi, s amikor a fia át akarja élni azt, ami ebben az evangéliumban van, hogy külön velem, akkor odamegy az apjához, és azt mondja: „Apa, döglődjünk!”

Nagyon fontos nekünk az, hogy kapjunk kitüntetett figyelmet, és nekünk szentelt minőségi időt azoktól, akik nekünk fontosak, és akik a leginkább át tudják nekünk adni azt, hogy hogyan érdemes élni.

(3) Elváltozott előttük. Nem egyszerűen csak elváltozott, fölhívta őket, aztán azt mondta: „Jó, ti itt maradjatok, én meg akkor most elváltozom.” De nem így történt, előttük elváltozott. Akár nyugodtan mondhatjuk így is, hogy nekik, őértük elváltozott Jézus. Ez mit jelent? Hogy az a fontos valaki – megint csak a hétköznapi tapasztalataink szintjére hozzuk – aki magát megmutatja nekünk. Hát sose felejttem el, hogy kik voltak azok a tanárok, akik a legnagyobb hatást gyakorolták rám az általános iskolában, a középiskolában. Nem a legokosabb tanárok voltak ezek, még csak nem is azok, akik nagyon jól megtanítottak valamit, hanem azok, akik magukból valamit megmutattak. Nem csak azt mutatták meg, hogyan kell az egyenletet levezetni és befejezni, hanem volt néha, csak hónapszámra egy-egy mondatuk, amivel magukat egy picit föltárták és megmutatták, és akkor azon keresztül öhozzájuk lehetett tartozni. Nem csak a matematikát adták át, vagy a biológiát, hanem valamiképpen azon az egy-két egyszerű mondaton keresztül, ahogyan magukat megmutatták és föltárták, érzelmileg lehetett hozzájuk kötődni.

Az intimitásnak is éppen ez az egyik kulcsa: meghitt kapcsolat ott tud létrejönni, ahol az egyik ember magát megmutatja és föltárja és a másik ember erre a föltárára ugyanabban a mélységben, ugyanabban a tiszteletben, megbecsülésben egy választ tud adni. Vagyis ő saját magát is válaszképpen, valamiképpen megmutatja és föltárja. Ez a meghittségnek az egyik kulcsa. Milyen sokan panaszkodnak arról apák és anyák: „Nem értem, hogy a gyerekem miért nem viszi tovább azt, amit én? Hát ezt hányszor mondtam neki? Hányszor mondtam? Na, tőlünk ezt nem látta. Minálunk ez nem volt szokás.” És tudjátok, mi derül ki? Az derül ki, megint csak hogy bizonyos kutatásokat idehosszak, azok a szülők tudják átadni az értékeiket a gyerekeiknek – nem az értékes szülők adják át az értékeiket, nem a legtehetségesebbek, a legműveltebbek, a legiskolázottabbak – azok a szülők adják át az értékeiket a következő nemzedéknek, akikkel érzelmi kapcsolatban lehet lenni. Azok a szülők, akik érzelmileg elérhetőek a gyerek számára, azok a szülők az értékeiket át

tudják adni a gyerekeiknek. És lehet, hogy valakinek kétszer annyi értéke van, de ha nem tárja föl magát, nem mutatja meg magát, ha nincsenek a kitüntetett idők, ha nincsen az a fantasztikus idő, amit csak te meg én, ha nincsen az, amit itt hallottunk, hogy „Én most azt tudom, hogy te egy olyan valaki vagy, aki magad mellé vettél engem.”, akkor az értékek elsikkadnak. Ez a harmadik szempont. Elváltott előtűk, és ennek óriási következményei vannak.

(4) Mi történik, amikor az Isten, de hát az emberi kapcsolatainkban is így van, megyünk egy mélység felé, föltárjuk magunkat, megmutatjuk az arcunknak valami olyan vonását, amit hétköznapi nem szoktunk megmutatni és ez sokszor félelmet kelt, mert nem gondoltuk volna, hogy ez is benned van. Sokszor megijedünk akkor, amikor a másik föltárja magát. Mert azzal még nem találkoztunk, nem is tudjuk, hogy azzal mit kell kezdeni és ez sokszor nem csak a félelmet keltő tulajdonságokkal van így, mikor egyszer valaki, aki nyugodt természetű, fölsattan. Hát persze, egy picit megijedünk tőle. Hát sokszor a közelségtől is megijedünk, sokszor a bizalomtól is megijedünk. Sokszor óriási kincsektől, amit valaki föltár, attól is hátrahökölünk, hogy „Jajjaj-jaj, ez felelőség lesz most nekem, mit kezdjek ezzel?” Hát sokszor a mélységektől is meg tudunk ijedni, pedig azok óriási kincset hordoznak. Nem véletlen tehát, hogy amikor színében elváltozik Jézus, és valami, hát valami ragyogást odahoz, mi emberek vagyunk, és mi ettől is megijedünk.

Jézusnak a következő gesztusa az, hogy odalép hozzájuk, és ráadásul ugye ezzel lép oda hozzájuk: „Ne féljete!” Vagyis elfogadja és elismeri, hogy bár ő a legnagyobb kincset mutatja itt meg, az örök életnek a föltámadott valóságnak a szépségét, az énbennem éppen kelthet félelmet. Nem szid le engem azért, mert én még a széptől is félek, vagy az érték megijeszt engem, mert hogy még azt se tudom, mit kezdjek vele, hanem odalép hozzám és azt mondja: „Ne féljete!” Emlékszem, volt egy olyan tanárunk, bizonyos foglalkozások voltak, és nézte, hogy hol tartunk, és mennyire jutottunk előre a feladatokban. Ez a tanár nagyon gyakran azt tette, amikor ott volt a mi padunknál, egyszerűen csak odatette a kezét a vállunkra, és úgy nézett bele a füzetbe vagy a dolgozatunkra. Teljesen más volt az, miközben én ott szorongtam és izgultam, hogy jó lesz-e, meg tudom-e oldani, s a tanár odajött, és miközben éppen egy záró dolgozatot írtam vagy témazárót, aközben a kezét rátette a vállamra. Hát egyszer csak oly sok szorongásom, aggodalmam tudott ott föloldódni. Egyszer csak ki tudtam magamból hozni azt, ami bennem volt.

A negyedik pont tehát így szól: „Odalépett hozzájuk.” (És az ötödik – tulajdonképpen át is mentem ebbe...)

(5) „Megérintette őket.” Van, hogy mi, a félelmünkben, a bizonytalanságunkban nem tudunk elindulni, és de nagy dolog az, hogy itt Jézus odalép hozzájuk, és ráadásul meg is érinti őket. Egy nagyon érdekes kutatás: a telefonfülkében otthagyja valaki a pénztárcáját – persze tudatosan – és megvárja azt, hogy már valaki szeretne bemenni a telefonfülkébe, és mikor látja, hogy már valaki ott vár, akkor kijön a telefonfülkéből és egyszerű-

en látszólag véletlenszerűen, ahogy elmennek egymás mellett, ő hozzáér ahhoz, aki be fog lépni a telefonfülkébe. Képzéljétek el, hogy ha ez az ember véletlenszerűen is csak hozzáér a másikhoz, akkor többszörösére nő a valószínűsége annak, hogy az illető, aki belépett a telefonfülkébe és látja ott a pénztárcát, utána szalad és visszaadja neki. Ha nem ér hozzá, akkor töredéke lesz az esélye annak, hogy az illető odaszaladjon és megpróbálja megkeresni a pénztárca gazdáját. Ennyi múlik egy érintésen. És ezért nem véletlen, hogy Jézus tudja, hogy igen, van olyan helyzet, amikor szükségünk van arra, hogy megérintsenek bennünket.

A megérintés nyilván szimbolikusan azt is kifejezi, hogy a félelem valamiképpen távolságot tart köztem és az Isten között, és ahogy ő megérint engem, ez azt jelenti, hogy valamiképpen egyek lehetünk, valamiképpen ez a távolság legyőzetik és mi ténylegesen az érintésben valami egységben állunk ott.

(6) És így jön az utolsó pont, ez különösen is izgalmas, a fordításunk így szól: „A hegyről lejövet Jézus a lelkükre kötötte.” Tulajdonképpen a görög szónak két jelentése van. Az egyik: meghagyta nekik, megparancsolta nekik; a másik pedig: megbízta őket valamivel. S ez milyen gyönyörűség dolog, ez a szó, ahogy két jelentésárnyalatot hoz, ez mit jelent? Először van az, hogy megbízza őket, a másik pedig, hogy miután megbízta őket, lehet önekik megparancsolni valamit. Van a bizalom, és azután a parancs. Nem egyszerűen csak azt mondja: „Márpedig most az a törvény, hogy...” Itt van egy gyönyörű folyamat. Először is bízunk bennük, és utána megbízza őket.

Nem elég, hogy valaki bízunk bennünk. Ma nagyon mondják ezt: óriási dolog, az kell az élethez, hogy bízzanak bennünk. Jó, kapunk bizalmat, és...? Nem, az élethez nem elég, hogy kapunk bizalmat. Arra is szükségünk van, hogy akik bizalmat adnak nekünk, néha meg is bízzanak bennünket ezzel-azzal, hogy az valamilyen irányt adjon az életünknek. „Bízom benned és ezért megbízlak most azzal, hogy...” Nem elég csak bízni, de a másik sem elég: állandóan megbízni valakit ezzel-azzal, főleg megparancsolni neki ezt-azt.

Itt ebben a hatodik pontban gyönyörű, hogy ez a kifejezés átöleli ezt az egész gazdagságot, hogy Jézus bízunk a tanítványokban, ezért bízza meg őket valamivel, és ezt úgy is mondhatnánk, hogy megparancsolta nekik. Amikor a szentírásban az van, hogy Jézus a búcsúbeszédében azt mondja: „Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást.” Ugyanez a kifejezés szerepel benne. Tehát amikor Jézus azt mondja: „Az az én parancsom, hogy szeressétek egymást.”, úgyis fordíthatnánk, „Jézus megbízta a tanítványait azzal, hogy szeressék egymást.” Bízott bennük és azzal bírta őket meg, hogy ezentúl akkor szeressék egymást úgy, ahogyan ő szereti őket.

Azért ez egy gyönyörű finomságot hoz és gyönyörűen tárja föl azt, mit jelent az, amikor az Isten parancsol az embernek. Hogy ez a parancs nem a katonatisztnek a baka felé elhangzó szava, hanem annál sokkal többről van szó. Most megnéztük akkor ezt a hat pontot, tehát maga mellé vette, külön velük, elváltott előtűk, odalépett hozzájuk, megérintette őket, megbízta őket és megparancsolta nekik. Ez a beavatásnak egy nagyon sajátos íve ebben a történetben.

Ezért nagy lehetőségünk az, hogy ezekhez a pontokhoz megkeressük a saját életünkben a kapaszkodókat. Hol éltem én ezt meg a hétköznapi életben? Majd pedig egy követ-

kező lépéssel azt mondhatom: Hát ha én emberi kapcsolataimban ezekről őrzöm a tapasztalatot, akkor tudhatom, hogy Isten valahogy ugyanígy van velem, csak ennél még sokkal szebben. De hogyha egyik-másik pontra valamelyikőtök azt mondja, hogy „Ilyet én nem találok.”, pedig szerintem mindenkinek van ilyen, de azt mondja „Nem találok.”, akkor a következő lehetne tenni. Akkor legyél te az a valaki, aki ezeket megteszed másokkal, mert akkor te is a másik oldalról részesedni fogsz abból, amit adsz.

Gyönyörű dolog az, hogyha mi valamit nem kaptunk az élettől, az nem teszi lehetetlenné, hogy azt ne adjuk. És miközben adunk valamit, amit esetleg konkrétan és közvetlenül nem kaptunk, egyszer csak a másikon keresztül, akinek adtunk, részesedünk abból. Ez az életnek egy nagyon szép, csodás titka. Ez a mai evangélium tehát egy sajátos beavatási történet és ahogy megtaláljuk a kapaszkodókat, a támpontokat a saját élettörténetünkben a mai evangéliumhoz, ez tulajdonképpen a beavatásunkat is valamiképpen tükrözi.

HOLLAI KERESZTÉLY

A MEGVÁLTÁSRÓL - EGY LAIKUS

Az Elnök megharagudott; valamit nem a kedve szerint csináltunk, ezért vízum-kötelezettséget rendelt el minden USA-ba igyekvő magyar számára. Majd egy magyar a vérét ontotta a NATO ügyéért, s ekkor az Elnök kiengesztelődött, s számunkra eltörölte a vízumkényszert.

A Megváltást így elképzelni roppant primitív gondolatnak tűnik. Sértő a Mennyei Atyánk számára, sértő a Názáreti Jézus számára, aki a Végtelen Szeretetet közvetítette a számunkra, s talán ránk nézve is sértő, mert ez arról tanúskodik, hogy mi önállótlan fabábuk vagyunk csak.

A szó misztifikálásában keresem a zavart. „Megváltom” a jegyet a holnapi előadásra, ekkor én is *megváltó* vagyok; pénzzel megszerzem a holnapi műélvezetre a jogom. Ugye, ez az, amiről biztosan nincsen szó!

A Bibliában a megfelelő helyeken szereplő görög szavaknak igen sok árnyalatát találjuk. Ha ellenség vesz körül, akkor szabadítóra van szükségem. Ha életveszélybe kerülök, akkor megmentőre van szükségem. Ha rogyadozik az egészségem, akkor megtartóra van szükségem. Ha erkölcsileg elcsúsztam, akkor üdvözítőre van szükségem. A különféle görög kifejezések értelme nem jár messzire egymástól, mint ahogyan a fenti magyar szavak is tkp. egymás szinonimái.

Tény: az ószövetségi Írások az Örökkévalót nevezik Izrael Megváltójának, Szabadítójának stb. Innen veszi át az Újszövetség is a kifejezéseket, azonos görög szavakkal leírva.

Három példával közelítem meg a témánkat az Újszövetségből. Az evangéliumok egészen egyedi helye a Mk. 12: 28-tól hangzó rész. Jézus és egy írástudó teljes egyetértésben külön-külön elmondják a Főparancsokat, s a végén ezt mondja Jézus az írástudónak: „Nem vagy

messze az Isten országától” – mondhatnám: már majdnem meg vagy váltva.

Jn. 15: 3. „Ti már tiszták vagytok a tőlem kapott tanítás hatására”. Itt elhangzik Jézus munkásságának kulcsszava: a Tanítás, amit gyakran kísér a beteggyógyítás. Mondhatom: a Tanítás az, ami megvált – természetesen csak akkor, ha aszerint élünk.

Lk. 19: 1-től. Zakeus története. Amikor Zakeus kinyilvánítja az addigi életének jobbra-fordítását, a fővámosi mivoltának teljes átalakítását, akkor Jézus ezt mondja neki: „Ma üdvösség köszöntött e házra”. Tehát itt már szó szerint is elhangzik a „megváltás”, „üdvösség”, a „szabadulás” kifejezés egyike.

Mi történt? – Egy vámos kíváncsi lesz a rabbira, aki-ről már sokat beszélnek az emberek. Másrészt pedig valamit fel is fog a tanításából, és nem arról kezd beszélni, hogy Jézust megajándékozza egy szép számmal, hanem a szegények felé fordul; ezzel akar Jézusnál „bevágozni”, mire Jézus a Megváltást ígéri neki és a háza népének.

Tehát – egyrésztől – Jézus szájából elhangzik a Mennyei Atya Tanítása, másrésztől pedig megmozdul az ember hajlandósága arra, hogy a Tanítás szerint alakítsa az életét.

Az ember amióta ember, hajlamos arra, hogy lecsússzon az „isteni” útról. Természetesen ez az „isteni út” nem az Isten felé forduló szolgálalkúság útja, hanem az ember „emberséges útja”; mátol visszafelé nézve: az ember fejlődésének az útja.

Közbevetőleg: miből származik a baj, mi az a „bűn”, ami miatt az emberiség megváltásra szorul? Ez lehetett a problémája már a Biblia íróinak, szerkesztőinek is – természetesen utólag gondolkodva, s leírva a hátuk mögött levő történelmet, (részünkről elfogadva, hogy történési, tudományos szempontból nem olyan egyszerűen történtek az események, mint ahogyan azok a Bibliában szerepelnek!).

Lehet így is felfogni a bibliai eseményeket, az un. második ember-teremtés történetet: nem az a baj, hogy ettek a „jó és a rossz tudásának a fájá”-ról, hanem az a baj, hogy előbb nem ettek az „élet fájá”-ról. Azt hiszem, hogy ez ma is minden bajnak az oka. Megszületnek a technikai újítások, s előbb lesz belőlük fegyver, mint az ember boldogulását segítő szerszám. Előbb pusztít az atombomba, majd megszületik az atomcsend egyezmény. Mindig előbb a háború, s majd ezután következik a békekötés; a rossz sorrend! Nem ettek az élet fájáról, s következik a testvér-gyilkosság, – Ábel és Káin története.

Tehát inkább nem is bűnről kellene beszélünk, hanem az ember arra való hajlandóságáról, hogy mindig szembekerül a másikkal. **Ez volna az eredeti bűn!**

Az élet-fájáról való nem-evés, az isteni szeretet hiánya két síkon okozza a bajt:

a., a szeretet hiánya ember és ember között,

b., az ember a maga szeretetlenségét kivetíti az Alkotójára és az önmaga közti viszonyra is. Így születnek meg a teljesen torz istenképek.

E két viszony javítása, helyrehozatala, tökéletesítése a tulajdonképpeni **Megváltás**.

Visszatérve.

Megpróbálom felidézni azokat a legfontosabb mozzanatokat, amelyek az ember félrecsúszásának tipikus eseményei, ahol újból és újból szükségesnek látszik az ember helyretevése, az ember útjának a korrekciója.

1., Az ember-áldozat megszüntetése (Óceániában még nem rég is szokás volt!).

Ábrahám nem öli meg a fiát - mezopotámiai szokás szerint. A Biblia tanítása Izrael számára, bár nem tartják be egyik pillanatról a másikra. Már a honfoglalás után történik, amikor Jefte föláldozza a lányát Bírák 11: 29 – től. (A mi Kőműves Kelemenünkhöz hasonló történet.)

Majd Áház király „nem azt tette, amit... helyesnek lát az Úr”, a fiát is elégette áldozatul. 2Kir. 16:3. Pedig már Mózes igen szigorúan megtiltotta ezt. (5 Móz 12: 31)

Manassé „Azt tette, amit rossznak lát az Úr” és a fiát is elégette áldozatul 2Kir 21:6.

A Királyok 2. könyvében olvashatunk arról, hogy Jósiás vallási rendet teremt, s megtiltja az emberáldozatot is.

2., Mózes törvényei meglepően finoman részletezettek; ma sem ismerjük őket, s nem is élünk azok szerint (ezek betartása már szinte megváltaná a világot ma is!). Ezek közül is kiemelkedik az un. Tízparancsolat, ami kétszer is szerepel Mózesnél: 2 Móz. 20 és 5 Móz. 5.

A környezetétől igen erősen leválasztja a zsidóságot a szombati nyugalom kötelezettsége (ami szintén 2-szer szerepel Mózesnél: 2 Móz 31: 12 – 27 és 3Móz 23: 1-től). Ma ennek éppen az ellenkezőjét tapasztaljuk: se szombat, se vasárnap a nagykereskedelemben, ami a dolgozók kihasználását jelenti, és a vásárlók lebutítását.

Egy további igen finom megjegyzést olvashatunk az 5 Móz. 10:16 nál: „Metéljétek körül szíveteket” Ez már szinte jézusi átértelmezése, magasabb szintre emelése a törvény betűinek!

3., 5 Móz. 7: 2. Az elfoglalandó népek teljes kiirtásának a parancsa, aminek az értelme az, hogy a nép ne keveredjen össze a környező népek szokásaival, amelyek letéríthetik Izraelt a fejlődés útjáról.

Józsue könyvében olvassuk (7. fej.), hogy Ákán a csatában félre tett magának holmikát a zsákmányból, amelyeket el kellett volna pusztítaniuk.

Majd ezért a bűnért Saul kegyvesztett lett az Úr előtt; nem ölte meg az amelek királyt, Agagot, s a nép sem pusztította el a zsákmány javát.

Amikor Izrael már eléggé erős a tulajdonságaiban, s amikor már nem fenyegetik őket a fenti körülmények hatásai, akkor mondhatja ki Jézus az ellenség szeretetéről szóló Tanítását.

4., Józsue (24:15) világosan előadja a népnek a választási lehetőségeket: vagy a régi isteneket, a folyamon túliakat (a mezopotámiaikat), vagy az emóriak isteneit (a helyieket), vagy az Urat választják; ami Izrael jövőjét jelenti – teszem én hozzá! -, amit Mózes így mond: „Tartsd meg az Úr parancsolatait, ... amelyeket ma parancsolok neked a te javadra!” (5Móz. 10: 13)

5., Dávid megtiltja a bosszút és a vérbosszút 2 Sám. 3, és megsiratja Ábnert a bosszú áldozatát.

6., A Makkabeusok 1. könyvében olvasunk arról, hogy „sok igazságot és jogot kereső ember vonult a pusztába” – a szeleukida mesterséges hellénizálás elől. Amikor a király katonái megtámadták őket, éppen szombat volt, ezért nem fogtak fegyvert, inkább hagyták, hogy mindnyájukat legyilkolják. Ezek után Mattatiás,

Júdás Makkabeus apja, elrendelte, hogy védekezni szombaton is lehet és kell, mert ha nem védekeznek, akkor mindnyájan elvesznek.

Jézus legradikálisabb Tanítása: „nem az ember van a szombatért, hanem a szombat van az emberért” – Mattatiás gondolatának az éles körvonalazása!

7., Azt lehet mondani, hogy volt egy nép, amelyet az Örökkévaló törvényekkel, a törvényeket kimondó prófétákkal, nagy királyokkal - Ezékiás, Jósiás – vett körül, hogy ne merüljenek el a környező népek rengetegében, az őket körülvevő önpusztító babonákban. A „héber” kifejezés eredetileg az „idegent” jelentette.

Ebből az igen sokszínű kultúr-környezetből – mezopotámiai, hettita, kánaánita, egyiptomi – váltatott ki, tartatott meg, szabadított meg Izrael.

Ennek a *kimentésnek* legfontosabb mozzanata az egy Szellem-Isten tudatosítása volt.

Az Örökkévaló, a „Vagyok, aki vagyok” *váltja* meg a népet Mózesen keresztül, a próféták ajkával, a Bibliával, akkor is, amikor a negatív példákat olvassuk sorra, mert mindig következik a bűnhődés. Isten büntetése? Az ember bünteti maga magát!

Az Ószövetségi Szentírás elején már hallunk 3 idevágó kifejezést.

2Móz 6:6 (Kivonulás). „Én vagyok az Úr, és *megszabadítalak* benneteket az egyiptomi kényszermunkától, *megmentelek* benneteket a szolgálai munkától, és *megváltalak* benneteket kinyújtott karral és súlyos ítéletekkel”.

1= exagó = kivezet; 2= hrüsiosz = szabadító, megváltó, megtartó; 3= ho lütrótész = a megváltó.

Ezeket a szavakat halljuk a 31. zsolttárban, Jeremiás 1:19-ben;

2= Iz. 54:8, Iz. 59:20 ← erre hivatkozik a Róm. 11:26 – ban Pál, ez szerepel a Róm. 7:24 –ben is. Ez szerepel többször is a Benedictus-ban is (Lk. 1: 68, 74). Pál kisázsiai volt, s Lukács is valószínűleg görögül beszélt, tehát közvetlen volt a kapcsolatuk a Biblia görög fordításával.

3= Ennek a szónak a különféle alakja igen sokat szerepel Izaiásnál. Pl.: 43:11 stb.

Az Emmauszba igyekvő tanítványok is ezt a szót használják: „... mi abban reménykedtünk, hogy ő fogja megváltani Izraelt” (Lk. 24:21). Továbbá: Lk. 21: 28, Rom. 3: 24, Rom. 8:23, Kor. 1:30.

4= eleutheroó = megszabadítani Pl.: a 31. zsolttárban.

5= 1Sám 14: 39-ben találkozunk a szódzó ige egyik alakjával, amelyből származik a szótér szó is = a megváltó, mely szót az Újszövetség a legtöbbször használ Jézussal kapcsolatban.

Lk.1: 47 (a Magnificat), 1:69 (a Benedictus). Pl.: Pál a Rómaiakhoz írt levelében.

A korábban említett Zakeus epizódban is a szótér szót használja Jézus.

Szódzó = életben megtartani, oltalmazni, megmenteni, megszabadítani, üdvözíteni, megváltani, meggyógyítani.

Az eddigiekkel azt szerettem volna vázolni, hogy a Megváltás egy *folyamat* az emberiség történetében, melynek vallási szempontból 2 igen nevezetes pontját említhetjük:

Mózes és **Jézus**. Ez nem önkényes gondolat, mert Lukács az Ap. Cselekedeteiben kétszer is említi ezt az összefüggést: 3: 22 és 7:37 – „a hozzám hasonló próféta” – mondá Mózes!

A megváltás nem fejeződött be Jézus halálával, amit a világ mai helyzete jól mutat!

Mikeás próféta sok keserűség után fölvezet a boldog jövőt, az az: a megváltott világot.

„Mert a Sionról jön a tanítás....Kardjaikból kapákat kovácsolnak, lándzsáikból metszőkéseket. Nép a népre kardot nem emel, hadakozást többé nem tanul....Maga a Seregek Ura mondta ezt! Ha minden nép a maga istenének a nevében jár is, mi az Úrnak, a mi Istenünknek nevében...” Tehát akkor lehet szó a Megváltásról, ha a fegyvergyártás megszűnik, s türelemmel viseltetünk mások felfogásaival szemben! (Ha nem hisszük magunkat igazhitűnek!) Európa talán mégsem Isten-hívő?! Hol van a BÉKESSÉG? (Mik. 5:4) Majd a 6. fejezetben kitér Mikeás az áldozatok fölösleges mivoltára (Jézus is mondja: „irgalmasságot akarok, nem áldozatot” Mt.9:13). Az Örökkévaló csak azt kéri, hogy „élj törvény szerint, törekedj szeretetre és légy alázatos Isteneddal szemben”.

Hózeásnál is ezt olvassuk: „mert nem az áldozat kell nekem, hanem a szeretet”

Jeremiás pedig inkább lelki szempontból vázolja fel a boldog jövőt (31:31):

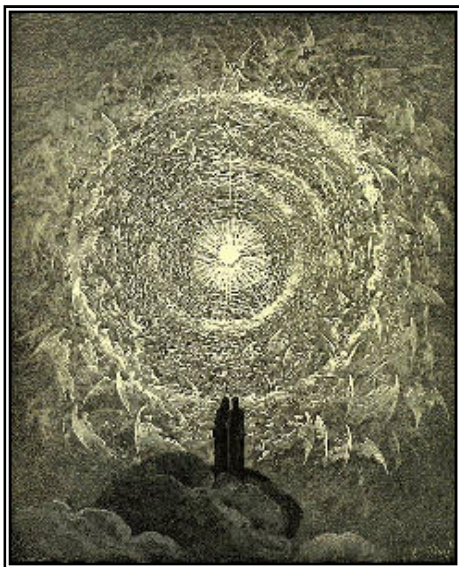
„Eljön az idő, amikor **új szövetséget** kötök Izrael és Júda házával....Törvényemet a belsejükbe helyezem, szívükbe írom be....mindenki ismerni fog engem, mert megbocsátom bűneiket...”.

Erre rezonálnak Jézus szavai, amikor a számáriai aszsonnyal beszélget: „Eljön az óra, sőt már itt is van, amikor az igazi imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát...”.

És Jeremiásnál (3: 19-től) olvashatjuk a legbensőségesebb jézusi tanítás előképét, amikor az Úr ezen szavait idézi: „Én ezt mondtam: Szeretnék veletek úgy bánni, mint fiaimmal,...Azt gondoltam, hogy **Atyádnak** fogsz hívni engem!”

Ha alaposan tanulmányozzuk Jézus tanítását,

akkor észre-
vehetjük,
hogyminden
gondolatának
van az un.
Ószövetség-
ben előzmé-
nye (még a
„szeresd
ellenséged”-
nek is! Pél-
dabeszédek
7:17 és 25:
21-22 , csak
Jézus úgy
finomítja ezt
a helyet,
hogymel-
hagyja az „égő
parazsat raksz a
fejére”, - amit
Pál idéz, mert
nem ismerte
Jézus tanítását!
Róm. 12:20. – s
így folytatja:
„imádkozzatok
üldözőitekért
Mt.5: 44).

Tehát Jézus igen szorosan kapcsolódik az Ó-Szentíráshoz. Mt.5: 18: egy „jod” sem veszt el a törvényből...,aki mégis elhagy csak egy kis parancsot is, az

a „legkisebb lesz a mennyek országában”. Mégis - talán - azt mondhatjuk, hogy a fenti két Jeremiás idézet az, ami a legkiemelkedőbb, legfontosabb jézusi gondolat gyökere!

Befejezésül. Ugye lehetetlen elképzelés, hogy egy bizonytalan jellemű római hivatalnok (pszichológiailag teljesen érthető lelkiállapot, aki egyszer kegyetlenül vérengzőnek tűnik, másszor pedig a jövőjét féltő, befolyásolható embernek) múlt a mi megváltásunk. Hisz Pilátus is látta, hogy mi a helyzet; ha ekkor karakán módon elzavarja a sok ágáló papi vezetőt, s szabadon engedi Jézust, akkor nincsen megváltásunk?

DRYP

MIRŐL MI JUT AZ ESZEMBE

A novemberi száraz ködök idején...

Mielőtt valaki megkérdezné mi az a száraz köd, annak a szálló porkoncentrációra hívnám fel a figyelmét. Meg az autója rendszámabláján a színes matricára.

Az eltelt évszázad legszárazabb novemberét éltük át. Utoljára 1901-ben hullott ilyen kevés csapadék novemberben – olvasom az időkép honlapján. És így teltek el az előző hónapok is. Felénk sem esett egy csepp eső sem. Jelen pillanatban, úgy tűnik, hogy az őszi szántás is téli, vagy tavaszi lesz, ha ennyire nem képes befogadni az ekét a szikkadt talaj. Ott száradnak még a burgonyafelszedés hantjai is a sorban, a konyhakertben pedig csak a vakond dolgozott, szaporítva a halmokat az őszi ásás rögei között.

A téltre készülődve nyári szállásunk víztelenítésére érkezünk vissza a zsákfalunkba. Ott aztán minden elképzelést felülmúló igen népes fogadtatásban részesültünk. Amikor kinyitottam a teraszunk ajtaját szinte megszámlálhatatlan katicabogár zúdult ránk és élénk az ajtófélfáról. A szín és formagazdagság széles választéka a hazai katicabogár rokonságnak. Eszembe is jutott azonnal júniusi reményem, amit az akkori levéltetű szívogatások nyomainak láttán fogalmaztam meg magamnak. Úgy mint, hogy nem fogok permetezni a levéltetvek ellen, legfeljebb majd ideszoknak a katicabogarak. (lásd. a 2011 júniust) No de ilyen gyorsan teljesült volna a fohászom? Ráadásul egyszerre ennyien érkeztek! És egyáltalán, milyen rokonság is hullott itt a fejünkre?

Jobban szemügyre véve a betelelni készülő pettyes bogarakat, nem okozott túl nagy nehézséget megállapítanom,

hogy harlekin katicák (*Harmonia axyridis*) költöztek be az ablakok és ajtók védettebb zugaiba.

A közismert és népdalainkban is sokszor megénekelte hétpettyes katicáknak ez a kelet-ázsiai rokona immár invazív, azaz erőszakosan terjedő fajként van számon tartva hazánkban. Mondhatnám úgylis – amolyan bulváros megfogalmazásban – amikor a biológiai védekezés visszavág, merthogy ez a sokféle színű és számú pettyel díszített bogár eredetileg a biológiai védekezés hasznos harcosaként került bevetésre. Lárvája és a kifejlett rovar ugyanis nagy mennyiségű tetűt képes elfogyasztani, ezért szívesen alkalmazták üvegházi kártevők ellen. Az 1960-as években elsőként Ukrajnában vezették be a növények védelmére, majd 1982-től Franciaországban, 1993-tól Görögországban, 1997-től Belgiumban is gyakorlattá vált alkalmazásuk. Szabadon élő egyedeit pedig elsőként 2001-ben találták meg Németországban, Frankfurt környékén. Angliában 2004-ben bukkantak az első egyedekre, melyek nagy valószínűséggel Belgiumból érkezhettek, ugyanis a fajt az Egyesült Királyságban nem használták a mezőgazdaságban. Napjainkra már önfenntartó populációi szerte Európában megtalálhatók. Hazánkban az első példányra a Magyar Természettudományi Múzeum zoológusa, Merkl Ottó talált rá 2008 februárjában Szigetszentmiklóson.

No és akkor mi a gond vele?

Intenzív terjedésének az ökoszisztémára nézve legnagyobb veszélye, hogy az amerikai és európai példákhoz hasonlóan kiszoríthatja a jelenleg nálunk élő katicafajokat – olvasom az egyik tudományos ismeretterjesztő lapban. Mindamelllett, hogy eleszi előlük a táplálékot, gyakran elfogyasztja a többi katicafaj petéit és lárvaíit is. Szaporább is a többi európai katicafajoknál, mert míg ezeknek évente egy, esetleg kettő nemzedéke van, addig a harleinkaticának általában kettő, kedvező időjárás esetén viszont akár négy nemzedéke is lehet. Annak ellenére, hogy a kártevőkkel szemben ugyan hasznosnak bizonyult, más tekintetben viszont komoly károkat okozhat a gazdáknak. Táplálék híján szívesen fogyasztja a gyümölcsöket, különösen a szőlőt kedveli. Az éréfélben lévő bogyókon táplálkozó bogarakat pedig már nem lehet eltávolítani, és a szőlő feldolgozása során az állat testéből keserű vegyületek (alkaloidák) bele kerülhetnek a mustba, jelentősen rontva annak értékét.

Ezek után máskor már óvatosabb leszek fohászaimmal. A többit majd meglátjuk jövőre, amihez mindenkinek jó egészséget, több csapadékkal megáldott boldog újesztendőt kívánok!

ROBERT KEHL

A PÁLI DOGMATIKA - AVAGY MIKÉNT SZORULT KI JÉZUS TANA A KERESZTÉNYSÉGBŐL

(Robert Kehl: Változás a vallásos gondolkodásban („Der Wandel im religiösen Denken”

Karlsruhe 1998) című könyvéből fordította és összeállította Engel Zoltán, 2003.)

Bevezetés

A Páli kereszténység már kezdetől fogva szigorú kritikának volt kitéve. Ezt Pál is igazolta. (pl.: 2.Kor.11.) És ez a kritika nem múlt el soha. Azonban kerek 14 évszázada – mióta a Páli kereszténység elhatalmasodott – a kritika brutálisan el lett nyomva, mert ez szolgálta a császár érdekét. Ezen időszak alatt eretnekek és úgynevezett boszorkányok milliói lettek kíméletlenül és sokszor kegyetlenül elhallgatva. Mindig azt kérdeztem magamtól, hogy a Jézus vallásából származó ősegyház hogyan tudta Pál egészen más konceptusát átvenni és a továbbiakban azt hirdetni és javasolni? Jóllehet tudjuk, hogy a konfliktus Pál - Jézus Krisztus apostolaként történő - fellépésekor rögtön elkezdődött. Pál maga tudósít erről. Azonban alig rendelkezünk adatokkal arról, hogy miként zajlott le ez a konfliktus (pl.: az Ebionitákkal) és hogy minden várakozás ellenére miként győzedelmeskedett a páli kereszténység.

Valószínűleg egyszerűen az történt, hogy Jézus igazi tanítványai gyorsan a rövidebbet húzták és eltűntek, mivel békességre törekvést és szeretetet tanultak, miközben Pál súlyos támadásokat vezetett. Jézus tanítványai orcájuk másik felét is odatartották, ha az egyikre ütést kaptak. Talán az agresszív forma miatt gyorsan visszahúzódtak. Lehet, hogy szerepet játszott az is, hogy Pál az uralkodók és a tömegek számára kellemesebb volt és így gyorsabban tudta maga köré gyűjteni a többséget, mint a Jézust valóban követő „kis nyáj”. (Hasonló okok játszottak szerepet, mikor Árius viszszaütötte az alexandriai püspökséget, valamint az ezt követő szentháromság-tan Alexander püspök általi erőszakos hatalomra juttatásában is. A fordító.) Lehetetlen azonban, hogy Jézus vallása tömegvallás legyen, hacsak nem - Páli értelemben - radikálisan meg nem változik. Ha viszont lényegében hű marad önmagához, akkor mindig csak a „kis nyáj” vallása fog maradni. Ez a nyáj valóban mindig kicsi volt. Valószínű, hogy Jézus tényleges követőit halála után a két kezünkön megszámlálhatnánk. És bizonyos, hogy egy pápa sincs köztük. Jézus vallása kiváló eszmény egyes, nagyon erős és konzekven személyiségek számára.

Egy tan, amely hirdeti, hogy:

- az ember tagadja meg önmagát;
- még az ellenségét is szeresse;
- tartsa oda a másik orcáját is, ha az egyiket megütik;
- ne várjon más sorsot, csak a világ gyűlöletét;
- vesztse el életét, hogy megnyerje azt;
- különösen vesse meg a Mammont;

egy ilyen önmegtartóztató vallás sohasem válhat tömegvallássá. A tömegnek sokkal jobban tetszik egy olyan vallás, amely önmegtartóztatás helyett ingyenes megváltást kínál, és azt tanítja, hogy: „Isten úgy fogad el téged, amilyen vagy. Te ne tegyél, de nem is tudsz tenni semmit sem a saját megváltásodért. Ő megtett érted mindent, neked csak meg kell köszönnöd és elfogadnod ingyen. Jézus mindvégig kifogásolta, hogy tanítványai – akiket oly sokáig személyesen tanított és nevelt – nem értették meg őt. Így még könnyebb megérteni, hogy Pál – aki nem élvezhette ezt a nevelést, jóllehet egy másikat annál inkább – félreérthette őt. Ugyanakkor a szemére vethető, hogy ennek ellenére merészelt Jézust értelmezni és a tényleges tanítványokat korrigálni. Aki egy valáslalapító végrehajtója és apostola, attól természetszerűen elvárható, hogy szavaiban és tanításaiban a mesterre épít. Azonban hiába keresünk az úgynevezett keresztény teológia alapjait képező Páli levelekben kapcsolódást Jézus Igéihez és

tanításaihoz. Pál a maga gondolatait fejtegette. Ezt még tudomásul is lehetne venni, ha tanítása legalább tartalmában nagyjából megegyezne Jézus tanításaival. Azonban ennek az ellenkezője igaz: Pál egy másik, sőt egy radikálisan másik evangéliumot hirdetett, mint Jézus. Egész sor páli idézet áll részben feloldhatatlan ellentétben Jézus Evangéliumának üzenetével és szellemével, és a legtöbb esetben alapvető kérdésekben.

Pál intoleráns magatartása, pl.: Gal.1,8-9 („De ha akár mi, akár egy mennyei angyal más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit mi hirdettünk: átkozott legyen! Amint már kijelentettük, most újra megismételjük: Ha valaki más evangéliumot hirdetne nektek, mint amit tőlünk hallottatok, átkozott legyen!”) és 1.Kor.16,22, („Aki az Urat nem szereti, átkozott legyen! Marana tha! Urunk, Jézus Krisztus kegyelme legyen veletek! Szeretettel vagyok mindnyájatok iránt, Krisztus Jézusban”) amelyek elképzelhetetlenül hangzanak Jézus kijelentéseiként. Igen, az egész összeegyeztethetetlen Jézus egész lényével, de ugyanakkor az egyház későbbi irányzatát mégis meghatározta. A Páli „konyhából” származik a következő idézet: „A tévtanítót (eretneket) kerüld”. Miként utasította rendre ezzel szemben Jézus tanítványait, amikor hasonló magatartást tanúsítottak (Luk.9,55)! És nem Ő mondta ezzel összefüggésben, hogy a gatz nem kell kitépni, mert különben a búza is kitépődhet? Ide tartoznak Pálnak a más apostolokkal szembeni becsmérlő megjegyzései, mert azok más véleményen voltak:

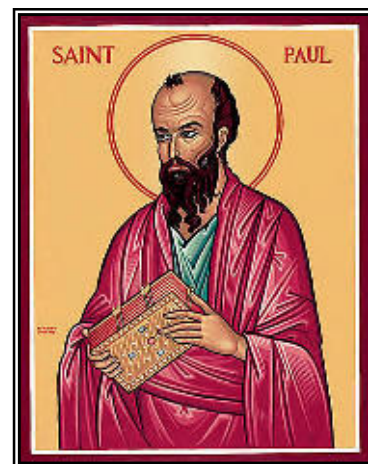
Kor 11.3-6 (Félek azonban, hogy a kígyó, amint álnokul rászédte Évát, a ti elméteket is megzavarja, és akkor vége Krisztushoz való őszinte ragaszkodásotoknak. Ha ugyanis valaki jönne és más Jézust hirdetne, mint akit mi hirdettünk, vagy más lelket kapnátok, mint amit elnyertetek, vagy más evangéliumot, mint amit elfogadtatok, szívesen vennétek. Pedig gondolom, semmivel sem vagyok kisebb a „fő-fő apostoloknál”. Mert ha az ékesszóláshoz nem értek is, a tudásom megvan. Ezt különben minden tekintetben igazoltuk is előttetek.”) 2.Kor 12.11. („Balgá lettem, de ti kényszerítettetek rá, jóllehet az lett volna a kötelességetek, hogy ajánljatok, hiszen semmivel sem maradok el a „fő-fő apostolok” mögött, ha semmi vagyok is.”) Ellenfeleit kutyáknak nevezte, Filip.3,2. („Óvakodjatok a kutyáktól, óvakodjatok a kontár munkásoktól, óvakodjatok a megcsonkítottaktól. A körülmetéltek ugyanis mi vagyunk, akik lélekben szolgálunk Istennek, akik Krisztus Jézusban dicsekszünk, s nem a testben bízunk, bár magam a testben is bizakodhatnék. Ha más úgy gondolja, hogy bizakodhatik a testben, én még inkább.”) Ugyancsak idetartozik az ortodoxia rettenetes felértékelése, mivel Pál rendkívül sokat tett függővé az „igaz hittől”, ugyanakkor Jézus szinte semmit. Ide passzol Pálnak az emberek hívőkre és hitetlenekre való megkülönböztetése, miközben Jézus egészen más módon tesz különbséget: vannak akik igaz érzelműek(gondolkodásúak) és vannak akik szívükben hamisak. Pál azon tana, miszerint minden ember természeténél fogva alapjában romlott és rossz és hogy képtelen saját erkölcsi erejénél fogva bárminemű jócselekedetre, összeegyeztethetetlen Jézus pozitív embertanával.

Az eleve elrendelés tanát Jézusnál még csak nyomokat sem találunk. A reprezentatív helyek a következők:

Róm.8,28-30.: („Tudjuk azt is, hogy akik Istent szeretik, azoknak minden javukra válik, hiszen ő saját elhatározásából választotta ki őket. Akiket ugyanis eleve ismert, azokat eleve arra rendelte, hogy Fiának képmását öltse magukra, így lesz ő elsőszülött a sok testvér között. Akiket előre erre rendelt, azokat meg is hívta, akiket meghívott, azokat megigazulttá tette, akiket pedig megigazulttá tett, azokat meg is dicsőítette.”) Róm.9,11-16.: (Mielőtt még megszülettek, és jót vagy rosszat tettek volna - hogy Isten szabad választása, amely nem a tettektől, hanem a meghívó akaratától függ, érvényesüljön -, Rebekka ezt a kinyilatkoztatást kapta: „Az idősebb szolgál majd a fiatalabbnak.” Az Írás is ezt mondja: „Jákobot szerettem, Ézsaut gyűlöltem.”) Mit szólunk ehhez? Nem igazságtalan az Isten? Szó sincs róla. Hiszen megmondta Mózesnek: „Azon könyörülök, akin könyörülök, annak irgalmazok, akinek irgalmazok.” Eszerint nem azon fordul a dolog, aki erőlködik vagy törekszik, hanem a könyörülő Istenen. Róm.9,17-20.: (Az Írás is ezt mondja a fáraónak: „Azért támasztottalak, hogy megmutassam rajtad hatalmat, és nevem híre elterjedjen szerte a világon.” Tehát azon könyörül, akin akar, és azt teszi megátalkodottá, akit akar. „Azt kérdezheted erre: Miért von mégis felelősségre? Hiszen ki állhat ellen akaratának?” Ember, ki vagy te, hogy vitába szállsz az Istennel? Vajon megkérde-e az anyag megmunkálóját: Miért csináltál ilyenek?)

Jézus Isten Birodalmáról szóló üzenetét alig említi meg, jóllehet Jézusnál a középpontban kap helyet. Jézus számára idegen a Pál-féle aszketizmus, Jézusnak a testről, nemiségről, házasságról és a nőről való tanításai radikálisan eltérnek Pálétól, akinek nézetei később irányadóakká váltak a kereszténységben.

Ami a nők személyi háttérbe szorítását jelenti, eltekintve az ószövetségi helyektől, csak Páli idézetekkel igazolhatók, hasonlóképpen az úgynevezett vélt vagy valós nemi vétségek hihetetlenül mély elítélése. 1.Kor.7.1-2: („A leveletekre ezt válaszolom: Jó, ha az ember asszonnal nem érintkezik. A kicsapongás veszélye miatt azonban legyen csak minden férfinak felesége és minden asszonynak férje.”) 1Kor 7.38:(„Tehát aki férjhez adja hajadon lányát, jól teszi, aki pedig nem adja férjhez, még jobban teszi”). Gal.5,17-21: („A test ugyanis a lélek ellen tusakodik, a lélek meg a test ellen. Ellentétben állnak egymással, s így nem azt teszitek, amit szeretnétek. Vezessen benneteket a lélek, akkor nem vagytok alávetve a törvénynek. A test cselekedetei nyilvánvalók: kicsapongás, tisztátalanság.)

JOHAN HUIZINGA

A HOLNAP ÁRNYÉKÁBAN KORUNK KULTURÁLIS BAJAINAK DIAGNÓZISA (részlet)

A MAI KULTÚRKRÍZIS ÖSSZEHASONLÍTÁSA A RÉGIEKKEL

Ha lehetetlen is számunkra a visszatérés, a mult mégis tartalmazhat tanulságokat, s szolgálhat irányításul. Vájjon kimutathatunk-e történelmi eseteket, melyekben egy nép, egy birodalom, egy világrész kultúrája ugyanolyan súlyos vajdúdon ment keresztül, mint a mi korunk? A kultúrkrízis történelmi fogalom. Ennek a fogalomnak bizonyos tárgyi tartalmat adhatunk a történelem próbakövével, ha korunkat régebbiekkal hasonlítjuk össze. Mert hiszen a régebbi kultúrkríziseknek nemcsak keletkezését és lefolyását, hanem eredményét is ismerjük. Rájuk vonatkozó tudásunk egy dimenzióval gazdagabb. Előfordult az, hogy egész kultúrák tönkrementek, előfordult, hogy új és más életre újjászülettek. Az ilyen történelmi folyamatot befejezett esetként ítélni meg. Hogy a baj nemét felismerhessük, nem szabad egyetlen módszert sem megkíséretlenül hagynunk, még akkor sem, ha az ilyenfajta történelmi halott-szemle nem ígér terápiát, sőt talán még diagnózist sem ad.

Az erős megkötöttség természetesen azonnal kényszerűvé válik; Az összehasonlítható esetek anyaga kisebb, mint amilyennek talán látszik. A sivatagok homokjából, lakatlan vidékek törmelékéből, tropikus növényzetalakulatokból évről-évre szemünk előtt feltáruuló számos kultúrának belső történelme, — bármily beszédek is ezek a maradványok, — úgyszólván ismeretlen előttünk. Így széthullásuknak és elmúlásuknak csupán katasztrófális okáról alkothatunk ítéletet. Még a régi Egyiptom és régi Görögország is alig-alig szolgáltat anyagot valamelyes pontos összehasonlításra. Csupán az Augustus uralkodása és Krisztus élete óta lefolyt húsz évszázad áll elég közel hozzánk ahhoz, hogy termékeny hasonlatokat állíthassunk fel.

Azt lehet kérdezni: vájjon e húsz évszázad alatt élt-e a kultúra máshogyan is, — krízis nélküli állapotban? Vájjon nem fölöttébb aggasztó-e minden emberi történelem? Kétségkívül! Ez azonban életbölcselet egy világnézeti szónoklat számára, mely megfelelő időben talán hasznos is lehet. Azonban a történelmi ítélkezés szempontjából egészen határozott, kimondottan krízis jellegű korszakok léteznek, amelyekben a történelmi történés csak mint hatályos kultúr-változás értelmezhető. Ilyen idők: az ókorból a középkorba, a középkorból az újabb korba és a tizenharmadik századból a tizenkilencedikbe való átmenet.

Tekintsünk először 1500 felé. Felfedezik a Földet, megfejtik a világalkat szerkezetét, az Egyház egysége meghasad, dolgozik a könyvnyomógép, hogy végtelesen felfokozott sokszorosításban teremje a szót. Megerősítik a háborús felszereléseket, hitelrendszer és pénzforgalom dúsan fejlődik; újra felfedezik a görögséget, megvetik az eddigi építkezést és a művészet titáni erőben bontja virágait. Tekintsünk azután a világra 1789 és

1815 között. Mennydörgések morajlásával zúg fel újra a világtörténelem. Európa első birodalma a bölcselők örülete és a tömeg őrjöngése alatt roskad össze, majd rövidesen újra támad egy katonai lángész tettei és szerencséje folytán. Beharangozzák a szabadságot és letagadják a vallást; Európát feldúlják és újra összetákolják. Már kezd a gőz lihegni, s kattognak az új szövöszékek. A tudomány tért tér után hódít. Német bölcelet gazdagítja a szellem világát és szebbé lesz az élet német zene által. Amerika politikai és gazdasági téren nagykorúvá lesz; kulturális tekintetben óriás-gyermek.

Első tekintetre mindkét esetben éppoly heves mozgást mutat a történelem földrengésjelzője, mint ma. A lökések, földcsuszamlások és áramlások hatása — felületesen nézve — nem látszik csekélyebbeknek, mint napjainké. Ha mélyebbre bocsátjuk azonban a mérőónt, azonnal kitűnik, hogy a renaissance és reformáció, a forradalom és Napoleon idejében a társadalom alapjai nem voltak annyira, kikezdve, mint ma. És elsősorban: mindkét régebbi kritikus időben a remény és az eszmény sokkal erősebben voltak urai az általános kultúrhangulatnak, mint ahogy az ma látszik. Bár voltak akkor is emberek, kik a sok régi, szívüknek oly kedves dolgok elmúlásával együtt már elmerülni látták az egész világot, mégis az egész kultúra összeroppanásának fenyegető veszélye nem volt oly elterjedt és nem alapult olyan szabatos megfigyeléseken, mint manapság. És történelmi bírálatunk igazolja az akkori kultúrváltozások pozitív tartalmát: nem foghatjuk fel őket másképp, csak úgy, hogy lényegükben felemelkedést, felfokozódást jelentettek.

Azt mondtuk, hogy a társadalom alapjai 1500-ban és 1800-ban, nem voltak annyira kikezdve, mint ma. A katolikus és protestáns világ, bármily zordul gyűlöli és támadja is egymást a reformáció óta, mégis vallásuknak és egyházszervezetüknek közös alapja folytán e két csoport sokkal roko-nabb egymással s a múltban történt szakadást sokkal lényegtelenebbnek tünteti fel, mint amilyen mély az a szakadék, mely akár az istenhitnek általában, akár a kereszténységnek teljes tagadása és a keresztény alapokon történő új megerősödés vágya között tátong. A keresztény erkölcsan elvi és megokolt támadásával a tizenhatodik században egyáltalán nem, 1800 körül pedig alig találkozunk (kivéve néhány fantasztikus kicsapongást). Az 1789 és 1815 közötti időben, — hogy a tizenhatodik századról ne is beszéljünk — a francia forradalom minden átalakító hatása mellett sem volt az államrend változtatása olyan horderejű, mint amilyent a világ 1914 óta megélt. Sem a tizenhatodik, sem a kezdődő tizenkilencedik század nem ismeri a társadalmi rendnek és egységnek egy olyan tantétel által történő módszeres aláaknázását, mint amilyen az osztálykülönbség és osztályharc tana. A gazdasági élet terén valóban mindkét korszak a krízis képét mutatja, de nem szélsőséges eltorzulásban. A tizenhatodik század minden nagy eltolódása: a virágzó kapitalizmus, a nagy csődök, az általános áremelkedések egy pillanatra sem idézik elő az egész világkereskedelem forgalmának görcsös benulását, vagy a jelen delíriázáló valuta-árfolyamait. Az 1793 utáni asszignata-bonyodalom rózsavíz csupán a mi valuta-bonyodalmainkhoz képest. Sőt, még az úgynevezett ipari forradalom (e kifejezés kissé aggályos) sem viselte magán a heves zavar jellegét, hanem inkább egy egyoldalú fejlődését.

Ha még érzékenyebb fokmérővel akarjuk mérni a mai kultúra lázas állapotát, akkor hasonlítsuk össze a műv-

szetek vonalát. Mindazok a változások, melyeken a művészet a quattro centótól kezdve egészen a rokokóig keresztülment, fokozatosak és konzervatívok. Az iskolázottságnak és a művészi készségnek, mint szüksége előfeltételnek szigorú zsinórmértéke mindezekben a korszakokon keresztül megtartotta változatlan érvényét. Csak az impresszionizmusban kezdődik az elvek feladása, mely azután szabaddá teszi az utat a reklám útján felfújt divatszelsőségek bohózatos változatai számára, amint azok századunk első évtizedeiben jelentkeztek.

Mindent összevéve tehát, korunknak az 1500-as és 1800-as évekkel való összehasonlítása azt az általános benyomást kelti, mintha e két régebbi időhöz képest a világ ma egy sokkal hatályosabb és sokkal alaposabb változáson menne keresztül. Fennmarad még az a kérdés, mennyiben hasonlíthatók össze azok a változások, melyeken mi most keresztülme gyünk, a római világbirodalom keretében, az ókorból a középkorba való átmenet folyamán történt változásokkal. Itt valóban olyan történetet látunk, mely alighanem miránk is vár: egy magas és gazdag kultúra lassan-lassan helyet csinál egy másik, kezdetben összehasonlíthatatlanul mélyebb és rosszabbul felszerelt kultúrának. Egy hatalmas különbség azonban azonnal megfékezi hasonlatunkat. A Krisztus utáni ötszázadik év körül elbukó kultúra a régiből mintegy örökségként hozott magával egy magas vallási formát, mely bizonyos értelemben maga is előidézte az antik kultúra bukását. A barbár idő már telítve volt egy bensőséges természetfölötti elemmel. A kereszténység lett, minden világtagadó irányzata ellenére, az a mozgó erő, mely a barbarizmus évszázadaiból termelte ki a tizenkettedik és tizenharmadik század zárt és harmonikus, magas középkori kultúráját. Ez viszont az az alap, melyen a modern kultúra még ma is áll.

A földöntúli tudatnak ereje vajjon képes-e ma is még ily erőként hatni a jövőre? — Folytassuk azonban hasonlatunkat. A kultúra változása a római császárság idején, — eltekintve a kereszténység diadalától — a megmerevülés és elfajzás folyamataként jelenik meg. Megmerevedni, elszáradni, összefonnyadni és elveszni látjuk a szociális önuralomnak, a szellemi felfogásnak és kifejezésnek magas erőit. Az államvezetés; mind többet veszített alaposságából és hatásából. A technikai tudás megállapodása, a termelőkészség süllyedése volt az. A szellem elernyed a kutatásban és formaadásban s lassacskán már csak a régi formák fenntartására és utánzására szorítkozott. A késői antik-kor kultúrfolyamata alig rokon tehát a most lejátszódó kultúrfolyamattal. Hiszen az említett tevékenységek legtöbbje ma még fokozódó intenzitású, egyre gyarapodnak sokféleségükben és finomságukban. Azonkívül az általános előfeltételek is merőben különbözőek. Akkor a népek sokaságát lazán és hiányosan, mégis nagyon lényegesen együvé foglalta egy világbirodalom. Ma az egyes, egymással vetélkedő államoknak rendkívül erősen megszervezett rendszerében élünk. Mindig korlátlanabban uralkodik világunkon a technikai haszonhatás; a termelési képesség gyarapodik s az az erő, mely minden megtudható kifürkészését szolgálja, napnap után új találmányokon győzedelmeskedik. Emellett a változás üteme is merőben más: amit előbb évszázadokkal mértünk, ma ugyanazt évekkel

mérhetjük. Egyszóval időszámításunk második és hatodik százada közötti történelem összehasonlítása a mai korról túl kevés érintkezéspontot nyújt ahhoz, hogy korunk kultúrkrízisének megértésében gyümölcsötözően alkalmazhatnánk.

Mégis minden ellentét mellett feltolakszik egy lényeges pont. A római kultúra útja a barbársághoz vezető út volt. Mai kultúránk útja is azzá lehetne?

Bármit is nyújthat egy történelmi tájékozódás annak a krízisnek megértéséhez, melyben most élünk, lefolyására vonatkozólag nem tud megnyugtatni bennünket. Az a végső következtetés, hogy ennyire vagy annyira talán mégsem jutunk, nem vonható le semmilyen történelmi párhuzamból. Vágtatunk tovább az ismeretlen felé.

Itt még egy lényeges különbség van jelenünk és a heves, mozgalmas kultúreltű régebbi korszakok között. Azok mindig azt hitték, hogy a kívánatos célt és az alkalmas eszközöket tisztán és határozott biztonsággal ismerik. Céljuk majdnem mindig, — amint azt már említettük — egy visszaállítás volt, visszatérés a régi tökéletességhez és tisztasághoz. Az eszmény visszatekintő volt. És nem csak az eszmény, még az eszmény elérését szolgáló módszer is az volt. Ez utóbbi a régi bölcsesség és régi erény megnyerésében és alkalmazásában tisztán mutatkozott. A régi tudás, régi szépség, régi erény volt a tudás, a szépség az erény, melyre szűkség volt, hogy annyi rend és jólét teremtesse meg a világon, amennyi csak elérhetett benne. Ha a süllyedés vagy elsötétülés tudatossá lett, akkor a legnemesebb szellemek, miként Boethius az ókor végén, megőrizték az apák bölcsességét, hogy áthagyományozhassák későbbi nemzedékekre zsinórmérték és fegyver gyanánt. Az utókor felbecsülhetetlen boldogulására. Mert mi lett volna a korai középkor Boethius nélkül? Viszont, ha egy nagyszerű felemelkedés, egy általános megújulás lett úrrá, akkor annál buzgóbban kutattak elveszett bölcsességek után. Nem csupán egy lényegtelen tudomány kedvéért, hanem hogy annak újra érvényt szerezzenek: pld. a római jog, Aristoteles. Ilyen szellemben tárta fel a humanizmus a tizenötödik és tizenhatodik században a megtisztult ókor újra megtalált értékeit, a tudás és műveltség örökérvényű kincseit nyújtván a világnak. Ha nem is azért, hogy esküdjék rá, mégis azért, hogy építsen rajta. Régebbi korszakok majdnem minden tudatos és célzatos kulturális ténykedését a múlt mintaszerűségének alap gondolata hatotta át.

A múltnak ilyeszerű tisztelete ismeretlen előttünk. Ha a mi korunk régi szépséget, tudást, nagyságot keres, megóv, megőriz és megért, akkor az nem történik azért, legalább is nem elsősorban azért, hogy szerinte igazodjék. A kultúrtörekvés ma már nem irányul a felelevenítés koholt eszménye felé, még azoknál sem, akik régebbi időket, azoknak hite, művészete, szociális rendszerüknek erőssége és egészsége miatt, többre becsülnék a jelennél. Mi már nem tudunk és nem akarunk mást, mint előre tekinteni és továbbhaladni ismeretlen messzeségek felé. A gondolkodó emberiség Bacon és Descartes óta elfordította tekintetét a régi tökéletességtől, melyen oly soká s mindig újra csüngött. Az emberiség tudja, hogy meg kell keresnie útját. Az az impulzus, mely állandóan a haladásban való előbbrejutásra ösztökél, szélsőséghez is vezethet, mely minden feltétlenül újnak hajszolásává és minden réginek megvetésévé fajulhat. Az ilyesmi azonban éretlen vagy felületes szellemek viselkedé-

se. Az erős szellem, előbbre jutásában, nem fél a múlt értékeinek terhétől. Tudjuk — tántoríthatatlanul: ha meg akarjuk tartani a kultúrát, akkor kultúrát teremtve kell előre haladnunk.

HUMOR

Elrontotta

A falu legfösvényebb embere nem volt éppen templomos ember. Egyszer prédikáció közben mégis bevetődött. Hallja, hogy a pap kemény hangsúllyal mondja: - Igyekezzél annyit kapni, amennyit csak tudsz! "Nocsak – hegyezte e fülét emberünk -, ez már beszéd." - S előbbre lépett. Majd ezt hallotta: - Igyekezz annyit spórolni, amennyit csak tudsz! - "Csak nem hiába jöttem be" – simogatta meg állát, s várta a folytatást. A harmadik mondat is elhangzott: - Igyekezz annyit adni, amennyit csak tudsz! - Jaj, atyám – szólalt meg félhangosan -, de elrontotta! Pedig olyan szépen kezdte.

A "mosakodás"

Grósz József kalocsai érsek is a szorgalmas gyónók közé tartozott. Egyszer egy naiv lelkületű fráterre talált a barátok sekrestyéjében, s őt kérte meg: - Legyen szíves, hívja le N. pátert, "mosakodni" szeretnék. Nemsokára megjelenik N. páter. Mögötte a testvér, melegvizet la-vórral a kezében, karján friss törölköző...

A súlyos penitencia

Egy artistától gyónása után megkérdezi a plébános, hogy mit dolgozik a cirkuszban. A tornász ott helyben, a gyóntatószék előtt ugrik egy ügyes szaltót.

Meglátta ezt egy idős néni. Gyónása előtt ijedten sutogja az atyának:

- Tisztelendő úr, tudom, hogy én is megérdemelném; de könyörgök, rám ne ilyen penitenciát szabjon ki!

Hol volt, hol nem volt

Két ferences találkozik a vonaton:

- Nagyon ismerősnek tűnsz, testvér! Ugye Gyöngyösön találkoztunk?
- Gyöngyösön még soha nem voltam.
- Akkor Vácott.
- Vácott sem jártam még.
- Akkor máshol.
- Látod, testvér, ez lehet, mert máshol már voltam.

A vita

Négy talmudista gyakran vitatkozik teológiai kérdésekről, s az egyikük mindig alulmarad a vitában, pedig meg van győződve róla, hogy neki van igaza. Ezért így fohászkodik Istenhez:

- Istenem, kérlek, adj jelet, hogy a három vitatársam végre belássa, hogy tévednek.

Erre összesűrűsödnek a felhők az égen.

- Most láthattátok az isteni jelet. Elismeritek végre, hogy nekem van igazam?

A három vitatárs nevetve válaszol:

- Ez egy egyszerű természeti jelenség volt, nem isteni jel.

Erre hirtelen eltűnnek a felhők.

- Na, látjátok itt az újabb isteni jel. Elismeritek végre, hogy nekem van igazam?

De a többiek megint csak nevetnek:

- Ez is csak egy egyszerű természeti jelenség volt.

Erre szivárvány jelenik meg az égen, majd napfogyatkozás.

- Láttátok? Ugye, hogy nekem van igazam?

- Ezek sem isteni jelek, hanem ritka természeti jelenségek csupán.

Erre dübörgő hang hallatszik le a felhők közül: "NEKI VAN IGAZA!". Most már győzedelmesen néz végig társain a talmudista, de azok csak kelletlenül ennyit mondanak:

- Na jó, akkor a vita állása 3:2 a mi javunkra.

A szerzetesekről

Hogy hívják az internetező szerzetest?

Felhasználóbarát.

LEVELESLÁDA

HEGYI BÉLA

KEDVES

FŐSZERKESZTŐ

ÚR!

Érdeklődéssel és részvétellel olvastam a legutóbbi lapját. Huizinga írása félelmetesen aktuális, a Bokor naiv, civil katonai szolgálatot szorgalmazó levele már-már komikus, bármennyire is őszinte és igaz törekvésből fakad. Hogyan képzelhető el egy NATO országról, hogy engedélyezi? Ami döbbenetes: az az egység, amellyel elutasították a beadványt. Hol voltak az ún. keresztény párti képviselők? Még mindig nem tértünk észre! Bulányi páter nagyon sokszor figyelmeztetett: a hatalomtól semmi nem várható, ami nem hatalmi tendenciát tükröz és védelmez. És most jön 2012! Tisztelettel: H. Béla.

KEDVES OLVASÓINK!

A tizenkilencedik évébe/évfolyamába lépett Koinónia szerkesztősége Isten Országának építésében sikeres újesztendőt kíván minden Olvasója számára. Idén is kérjük és várjuk az írásokat lapunk hasábjaira. Még Gyurka bácsi mondotta annak idején: „...minél több bokorírást tudunk leköszölni, annál jobb lapot szerkeszthetünk.”

A 2012-es esztendőt a szerkesztőség a könyv évének gondolja. Virtuális (ál)világunkban a könyv és az olvasás védelemre szorul. Ennek kapcsán szeretnénk Olvasóinkat arra biztatni, hogy olvassanak és olvasási élményeiket, tanulságaikat ajánlások formájában osszák meg velünk! Szívesen vennénk rövidebb – hosszabb olvasói véleményeket egy-egy elolvasott mű kapcsán, legyen az szépirodalmi, történelmi, tudományos vagy bármilyen bokorérdeklődésre igényt tartó mű!